

ԾԱՂԻԿ Կը հրատարակուի Շաբաթ օրերը: — Հա-
տը 40 փարա:
Բաժանորդագիրն Եկեղեցի — Պոլսոյ համար տարե-
կան 45 դր: վեցամսեայ 23 դր: եռամսեայ 12 դր: —
Գաւառաց համար տարեկան 30 դր: վեցամսեայ 26
դր: եռամսեայ 14 դր:
Ռուսիոյ համար տարեկան հինգ ռուբլի: Ուրիշ եր-
կիրներու համար 12 ֆրանք:
Գաւառներէն դրոշմաթուղթ կ'ընդունուի:
Միայն երեք թիւ ապագիկ կը զրկուի: այնուհետեւ
բաժանորդագիրն չը վճարողը կը դադարի թերթը ընդու-
նելէ:

Մանուգման տողը 2 դր:
40 փարա

ԾԱՂԻԿ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

ԾԱՂԻԿԻ Վերաբերեալ ամէն գործի համար պէտք է
գրիմէլ,
Առ ՏԵՐԵՐԵՆԻ-Հրատարակիչ ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԻԱՆ]
Պոլիս, Եկեղեցի-Ջապիթի, Պէրպէրեան Տպարան
درعليه ده اسكي ضبطيه زقاغده بربريان مطبعه سنده
بالا قاشيان حوونان
HOVNAN PALACACHIAN
Rue Esski-Zabtié, Imprimerie N. Bérbérian
CONSTANTINOPLE

40 փարա

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 12

Շ Ա Բ Ա Թ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1890

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կուսակցութիւնը յԱնգլիա. — Իտալա-
կան Նոր խորհրդարանը. — Լէոն Ժ. Գ. Լոն-
դակը. — Պ. Քլէմանսօ վերստին ընդդիմա-
դիր (Ֆրանսա). — Մաքսային կարեւոր բա-
նակցութիւնը ընդ մէջ Գերմանիոյ եւ Աւս-
տրիոյ. — Գաղտնի խորհուրդը Լուքսան-
պուրի մասին. — Հոլանտայի ապագայն. —
Նախալի թագուհւոյն յիշատակագիրը:

Փրանսական լրագրիւրը միշտ կը նախան-
ձէին Անգլիոյ՝ սորա խորհրդարանի կու-
սակցութեանց զօրաւոր և գործնական
կազմակերպութեանը համար: Արդարեւ
չատ հեռու չէ այն ժամանակը որ անդ-
լիական երեսփոխանաց ժողովը միայն եր-
կու մեծ կուսակցութեանց բաժանեալ
էր, Պաշտպանողականը եւ Ազատականը, ո-
րոյ քով գրեթէ բոլորովին զուրկ էին
կարեւորութենէ արմատական և իրան-
տական սակաւաթիւ երեսփոխանք: Սա-
կայն այդ երջանիկ ժամանակ չէ այլ ևս,
եւ նոյն խորհրդարանը բոլորովին տար-
բեր տեսարան մը կ'ընծայէ այժմ: Ազա-
տականը երկու մեծ խմբակներու բա-
ժանեալ, չեն քայլեր այլ ևս միագունդ-
իւրեանց անուանի պիտին Պ. Կլատտի-
պառուարեր դրօշին ներքեւ, և Լորտ
Հարթինկիթըն, Կլատտի-նի նախկին տե-
ղակալն, անհամբեր սորա քաղաքական
ժառանգութիւնը ստանալու յառաջ քան
զիւր մահ, օգուտ քաղած է իրանտայի
խնդրէն՝ առանձին կուսակցութիւն մը
կազմելու համար միութեամբ անուան
ներքեւ:

Նոյն իսկ պաշտպանողականաց բանակը
չհնազանդիր առանց բացառութեան իւր
պետին, Լորտ Սալիզբորի հրամանաց, և
Լորտ Չըրչիլ հիտամուտ կը թուի Սալիզ-
բորի հանդէպ նոյն գերը խաղալ որ այն-
չափ լաւ յաջողած է Լորտ Հարթինկիթընի
հանդէպ Պ. Կլատտի-նի: Վերջապէս Լոն-
տոնի «ամուսնախորհրդանց ատեն»-ին
այն վճիռը որով յայտնուի թէ Պ. Փար-
նէլ ապօրէն և անբարոյական ընթացից
մէջ գտնուած է կուսակցութեան հակա-
ռակ մասանց բաժանի իրաւական կու-
սակցութիւնը Պ. Փարնէլի դէմ յարու-
ցանել իւր կուսակցաց մեծ մասը, Պ.
Կլատտի-նը և ամբողջ ազատական կու-
սակցութիւնը, որը Պ. Փարնէլի հրաժա-
րումը կը պահանջեն միաձայն:

Պ. Փարնէլ սակայն տրամադիր չլինելով
թողուլ իւր պաշտօնը և կը խորհի իր-
անտայի մէջ պտոյտի մը ձեռնարկել

պաշտպանելու համար իւր դատը և մա-
նաւանդ իւր անձը, կոչումն ընելով իր-
անտայի ժողովրդեան վճռոյն: Սակայն
դժուարաւ պիտի յաջողի իւր ձեռնարկին
մէջ, քանի որ իրանտայի եպիսկոպոսը ևս
որք այնչափ մեծ ազդեցութիւն ունին
ժողովրդեան վրայ, Պ. Փարնէլի պատ-
նանկութիւնը կը պահանջեն:

Այսպէս ահա անհատական խնդիր մը
կ'ապառնայ մեծ հետեւանքներ ունենալ
նոյն իսկ Անգլիոյ մէջ, և այդ անհատ ոչ
իշխան մ'է և ոչ իսկ նախարար:

Մինչ անգլիական խորհրդարանը այս
պարագայներու մէջ կը փակուի առանց
կարեւոր գործ մը տեսնելու, Իտալիոյ Նոր
խորհրդարանը կը բանայ իւր առաջին
նստաշրջանը, և իւր վրայ կը հրաւիրէ
բովանդակ եւրոպայի ուշագրութիւնը:
Այս առթիւ Հիւմպէրթ թագաւորը կը
պատրաստուի կարեւոր յայտարարութիւն-
ներ ընել և անգամ մ'եւս պնդել թէ
չնորհիւ երբեակ նիդակակցութեան՝ եւրո-
պիոյ խաղաղութիւնը ապահովեալ է:
Այսպիսի ներդրումից յայտարարութիւն
մը մեծ հաճութեամբ պիտի լսէ Նոր խոր-
հրդարանը որոյ մեծամասնութիւնը նը-
պաստաւոր է խաղաղական արդի նախա-
րարութեան գաղափարաց: Սակայն եթէ
ճշմարիտ են լրագրաց ումանց տեղեկու-
թիւնք, նորակազմ խորհրդարանին մի-
ծամասնութիւնը, թուով ստուար լինե-
լով հանդերձ, չէ ըստ բաւականին հաս-
տատուն, զի կը բաղկանայ զանազան կու-
սակցութիւններէ կամ խմբակներէ որք
հեռու են իրարու համակարծիք լինելէ
և նոյն շահերն ունենալէ:

Միով բանիւ, այն մեծամասնութիւնը
զոր Պ. Քրիստիի յօրինած է մեծ ջանք-
անոնցմէ որք նախարարութեան մ'ամէն
առաջարկութիւնները հլու թեմք և հա-
մաձայնութեամբ կը քուէարկեն, սակայն
երբ այդ նախարարութիւնը ձայնողուածի
մը հանդիպի և պէտք ունենայ երկրին
առջեւ պաշտպանուելու, զայն կը լքեն
նոյն համաձայնութեամբ: Բաց աստի, Պ.
Քրիստիի բոլոր հակառակորդները ընտ-
րուած են: Նախարարութեան ընդդի-
մադիր կուսակցութիւնը չէ ջախջախուած,
լինչպէս որ կը կարծուէր ի սկզբան: Այ-
սու հանդերձ, Պ. Քրիստիի կարող պիտի
լինի նորոգել երբեակ նիդակակցութիւնը
նոր պայմանաժամու մը համար և կը կար-
ծուի թէ պիտի ջանայ այս առթիւ Իտա-
լիոյ համար դրական և շոշափելի փոխա-

րինութիւններ ձեռք բերել իրեն վար-
ձատրութիւն Իտալիոյ մասնակցութեան:
Թող չկարծուի սակայն թէ Լէոն Ժ. Գ.
վերջին կոնգակը այս խնդրոց կը վերա-
բերի:

Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցած այդ դէպ-
քերուն վատիկանի վեհապետը բոլորովին
անգիտակ և անտարբեր կ'երևի: Ափրի-
կէի ժողովրդոց վիճակը աւելի մտահո-
գութիւն կը պատճառէ նմա քան թէ
Նափոլիի լազարոնիներուն կամ Թրիէսթայի
խաղաղութեան կացութիւնը:

Նաեւ Լէոն Ժ. Գ. հանգիստաւոր կերպիւ
և ի լուր աշխարհի կը գովէ իւր կոնդա-
կաւ փրանսացի Լափիթըրի կարգինալին
ջանքերը ի մասին գերեզմանաւթիւն
Ջնջման և հրաւեր կը կարդայ բովանդակ
քրիստոնէայ ժողովրդոց հանգանակու-
թիւններ ընել, այդ մարդասիրական
գործոյն ի նպատու: Ինչ որ ալ լինի այս
հրաւերին արդիւնքը, դրամական տեսա-
կէտով, Ս. Պապին այս պատրուակաւ տը-
ուած գովեստն առ կարգինալ Լափիթըրի,
իրեն վաւերացում պիտի համարուի նոյն
եկեղեցականին բռնած հաշտարար ըն-
թացքին փրանսական կառավարութեան
նկատմամբ, և այս տեսակէտով պապա-
կան Նոր կոնգակը կ'ընայ ծառայել Իտա-
լիոյ և Ֆրանսայի յարաբերութեանց բը-
նութիւնը յայտնող իբր յատկանիւ մը: Զի
յայտնի է թէ Պապն այնչափ աւելի մո-
տենալ կը փափաքի փրանսական հանրա-
պետութեան, որչափ որ իտալական կա-
ռավարութիւնը անկէ կը հեռանայ:

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ և իւր գերագոյն
պետին այս զիջումները փրանսական կա-
ռավարութեան համար կը զօրացնեն Պ.
տը Քրէյսինէի դահլճին դիրքը, զոր
տապալել կը փորձէ միւս կողմէն Պ. Քը-
լէմանսօ, փրանսական արմատական կու-
սակցութեան կարեւորագոյն անդամներէն
մին: Այս անձը որ առանց երբէք նախա-
րար լինելու տասն տարիներէ ի վեր մեծ
գեր խաղացած է խորհրդարանին մէջ և
իրարու յաջորդող նախարարութիւնները
տապալելու ժխտական փառաց արժա-
նացած է, որ նախագահած է Պ. Ժիւլ
Ֆերրիի անկման և Պուլանտէ զօրավարին
բարձրացման, բաւական ատենէ ի վեր
չէզոք ընթացք մը կը բռնէր և կը թո-
ղուր որ կառավարութիւնը մաքառի պու-
լանտէական վտանգին դէմ: սակայն այժմ
որ այդ վտանգ այլ եւս գոյութիւն չունի,
Պ. Քլէմանսօ յերեւան կ'ենէ իրեն պետ

արմատականաց, և իւր առաջին յարձա-
կումը կը մղէ ընդդէմ նախարարութեան՝
գաղթականութեանց ելմտացոյցին քըն-
նութեան առթիւ: Սակայն նախարարու-
թիւնը յաղթական կ'ենէ այս առաջին
հանդիպումէն և ամբողջ ելմտացոյցը կը
քուէարկուի առանց ուրիշ միջադէպի:
Ուստի Պ. Բլէմանսո պարտի սպասել նոր
փոխառութեան առթիւ տեղի ունենալիք
վիճաբանութեան, եթէ վերջապէս որո-
շած է Պ. տը Փրէյսինէի նախարարու-
թիւնը տապալել, սակայն յանդգնութիւն
չէ ըսել, թէ ինքն Պ. Բլէմանսո չէ՝ որ
պիտի ընդունի նոր նախարարութիւնը
կազմելու պաշտօնը:

Այս ներքին խնդիրներէն զատ արտա-
քին կարեւոր խնդիրներ կ'ըզադնեն
այժմ ֆրանսական կառավարութիւնը:
Մաքսային կարեւոր բանակցութիւնը կը
կատարուին այս պահուս ընդ մէջ Ա. ըս-
տրիոյ-Հունգարիոյ և Գերմանիոյ որ կը
ջանայ մաքսային միութիւն մը հաստա-
տել դաշնակից կայսրութեան հետ, նախ-
կին Չոլֆէրայնի նման միութիւն մը որով
երկուց կայսրութեանց մէջ գտնուած
մաքսային արգելքները գրեթէ բոլորովին
պիտի ջնջուին: Այսու կարգադրութեամբ,
եթէ յաջողի Գերմանիա, նպատակ ունի
անդործադրել ընել Փրանքֆորդի դաշ-
նադրութեան մի յօդուածը, որոյ զօրու-
թեամբ ֆրանսա և Գերմանիա յանձն ա-
ռած են իրարու չնորհել այն ամէն մաք-
սային զեղում՝ զոր կրնան ընել ուրիշ որ
և է ազգի: Որովհետեւ մաքսային Չոլֆէ-
րայնի մը կազմութիւնը բնաւ նախատես-
ուած չէ յիշեալ դաշնագրին մէջ, Գեր-
մանիա պիտի ջանայ ֆրանսան զրկել այն
առաւելութիւններէն զորս Գերմանիա և
Աւստրիա իրարու պիտի չնորհեն փոխա-
դարձարար:

Այդ միութիւն պիտի ունենայ նաև մի
այլ արգելք, ոչ նուազ կարեւոր, այն է
աւելի սերտ կապերով միացնել երկու
դաշնակից պետութիւնները:

Լուքսանպուրի մասին եւս գաղտնի
բանակցութիւնը կը լինին, կ'ըսուի, եր-
եակ նիդալակցութեան անգամակից տէ-
րութեանց մէջ, նպատակ ունենալով մի-
ացնել Գերմանիոյ այդ փոքրիկ երկիր:
Ահա երկու խնդիրներ որոց կարեւորու-
թիւնը ակնհայտ է, և որոց լուծումը ոչ
միայն ֆրանսայի, այլ նաև բովանդակ եւ-
րոպիոյ մտահոգութիւն կրնայ պատճա-
ռել: Սակայն կը յուսացուի որ Վեհ. Վիլ-
հելմ կայսր, որ այնքան ջանքեր ըրաւ
իւր գահակալութենէն ի վեր խաղաղու-
թիւնը պահպանելու համար, այս խնդրոյ
մէջ ևս նոյն հաշտարար ոգւով պիտի գոր-
ծէ և պիտի արգարացնէ իւր դաշնակից
Հիւմպերթօ թագաւորին յայտնած յոյ-
սերը:

Հոլանտայի հանդուցեալ վեհապետին,
Վիլհելմ Գ. (որոյ բարձր արժանիքը ի
վեր կը հանեն եւրոպական լրագրէր միա-
բերան) յուզարկաւորութիւնը մեծ չրով
կը կատարուի չա հէի մէջ, ի ներկայու-
թեան բոլոր պետութեանց ներկայացու-

ցիչներուն, և իմնա թագուհին հանդիսա-
ւոր կերպիւ կ'երդնու խորհրդարանին
առջև յարգել երկրին սահմանադրութիւ-
նը: Այս առթիւ իմնա թագուհւոյն կը
վերագրեն լրագիրք ոմանք՝ իւր արքա-
յալն դուստրը Բրուսիացի իշխանի մը
հետ ամուսնացնելու խորհուրդը և եր-
կիւզ կը յայտնեն թէ մի գուցէ Հոլանտա
որ մը բոլորովին գերմանական գաւառ մը
լինի այս կերպիւ: Թողունք իմնա թա-
գուհւոյն այժմէն փնտռել իւր տաննամ-
եայ դստեր համար յարմար փեսացու մը,
և անցնինք ուրիշ թագուհւոյ մը, արհա-
մարհալ և որդեգրուի նախալի թագուհ-
ւոյն զոր ամէն ոք կը լքանէ, խնամակալ
Պ. Բիսթիչ, որպէս Միլան թագաւորը,
արմատականք, որպէս աղատականք, Մի-
քայէլ մետրապոլիտ, որպէս իւր նախորդն
Թէոտոս: Յուսահատ, նախալի թագու-
հին կը խորհի իւր դատն ներկայացնել
Աքուփշինայի որ սակայն տրամագիր չը
թուի լսել նախալի թագուհւոյն տըր-
տունըները և կարգալ նորա յիշատակադի-
րեն: Այսպէս նախալի թագուհին կը
բաղիւի ամէն ուրեք այս պարզ բառե-
րուն: կատարել իրողութիւն (fait accompli) ո-
րոյ նշանակութիւնը սակայն խիստ մեծ է
երբեմն, զի անդարմանալի վիճակ մը կը
բացատրեն:

Բայց այս ամէնը չարգելուր արգա-
րասէր ոգիները՝ կարեկցել կնոջ մը վրայ
զոր իւր այրը կը լքանէ քմահաճարար,
զոր կրօնքն իսկ չուղիւր պաշտպանել, և
որոյ դէմ կը գրգռեն ինչ ինչ քաղաքական
նկատումներով զիւր որդին իսկ՝ դեռատի
Աղեկսանդր թագաւորը. գ. ժբա՛ղդ կին:
29 նոյեմբեր 1890 Գ. Զ.

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Յաճախ կարգացած եմք լրագրաց մէջ ա-
ղէթարշ նկարագրութիւններ Հայ պանդըխ-
տին կենաց վրայ: Զանազան ձեւերու ներքեւ
այնքան կրկնուեցան այդ արտածմիկ նկարա-
գրութիւնք, որ ամէն ընթերցող այլ ևս
կրցած է կատարեալ գաղափար կազմել խա-
ներու անկիւններն, այդ խոնաւ ու մթին
բնակարանաց մէջ, հիւծող դաւաճացի պան-
դըխտին կրած թշուառութեան վրայ: Բայց
այս խեղճութեանց պատճառացն ու արգետն-
ցը մասին լուծիւն պահուեցաւ ցարդ: Պան-
դըխտին կենաց այլ ևս այլ երեւոյթներն ճոր-
տարապէս ի վեր բերել, կարեկցիլ ու ողբալ,
ողբալ մանաւանդ երբ նման են անշուշտ ի
գերեզման կ'իջեցնեն, մինչ հեռուն, ի հայ-
րենիս, հայր, մայր, կին, զաւակ, եղբայր,
քոյր ու այլ ազգականք վերագարծին կ'սպա-
սեն անձկանօք, յուզիչ է: այլ այս նկարա-
գրութեամբ չարիքը չը բարձուիր: Հարկ է
պատճառներն ուսումնասիրել և բարձմանն
հետամուտ լինիլ:

Բայց խնդիր է թէ չարեաց մեծագոյնը
պանդըխտութիւնն է: Պանդըխտն, իւր երկ-
րին մէջ, աւելի բարեկեաց է. ընտանիքէ հե-
ռի, օտար երկնից ներքեւ կեանքն ստուգիւ
գա՞ռն է պանդըխտին. ջանք կ'ընէ՞ ազատելու
իւր թշուառութենէն: Այս խնդիրը անու-
շաղիւր մնացին ցարդ գրողներու կողմանէ,

որք միայն պանդըխտութեան աղէտները թուե-
ցին, մնացեալն թողով այլոց խորհիլ, և այլք,
որպիսիք են ժողովականք, դրամոյ և դրա-
կանութեան, պերճախօսութեան և իմաստու-
թեան իշխանք դեռ ևս չ'են իջներ յասպա-
րէզ՝ իւրաքանչիւրն իւր բաժնին ինկածն ը-
նելու, և ի՞նչ ընեն, ի՞նչ միջոց ձեռք առ-
նուն, որպէս զի ամէն տարի բիւրաւոր Հա-
յեր չը թողուն երեսի վրայ իրենց ծնողքն,
ամուսինն ու զաւակունքը եւ անմարդի չը
կացուցանեն իրենց ծննդավայրն, Պանդըխտ-
ներու կեանքը նկարագրողը կ'ողբան զիրենք,
վասն զի մեծ մասամբ օտարութեան մէջ սե-
հողին ներքեւ կը մտնեն. այդ միայն է կո-
րուստը: Աւելի քան 150 000 Հայք պանդըխտ
կ'ապրին յարաժամ. ո՞ր է հաշիւն այն ծնն-
թոց զոր սոքա պիտի ունենային՝ եթէ մնա-
յին իրենց բնավայրին մէջ: Այս չէ՞ ամէնէն
ցաւալին:

Այլ ի՞նչ ընեն ժողովականք, հարուստք,
ճարտարախօսք, իմաստունք. պանդըխտին
թշուառութիւնն անբաժան է իրմէ. ուր ալ
լինի, լաւագոյն բաղդը չը մերձենար իրեն,
զի չէ նա ի խնդիր բարեկեցութեան, կամ
չը գիտէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայտնայ բարեկե-
ցութիւնը: Հենրիկոս կ'ըսէր. Պարկեշտ երե-
ւելու համար բաւ է գլխարկ մ'ունենալ եւ
մաքրուելու համար ալ մի ջուր: Այսինքն
մարդ երբ զգայ թէ պարկեշտ երեւելու
կամ մաքուր լինելու է, կրնայ պարկեշտ ե-
րեւիլ ու մաքուր լինիլ: Հայք իրենց բնագա-
ւառին մէջ իսկ թշուառ են, զի չ'են զգար,
հետեւարար չ'են որոներ բարեկեցութեան
պայմանները, չ'են ի գործ դնէր այն միջոց-
ներն, որք իրենց կարողութեան սահմանին
մէջ են: Եթէ պանդըխտին կեանքն իրենց գը-
րական մասնաճիւղ ընողը միանգամ չ'ըջին
մեր գաւառացոյց երկիրները, ուսումնասի-
րէին նոցա կեանքը, անդ ևս պիտի տեսնէին
զնոյն թշուառութիւնն, զոր իրենք պան-
դըխտ վիճակին յատուկ կամ նորա արդիւնք
կը կարծեն. անդ, ի գաւառս ևս, պանդըխ-
տն ի վերագարծին, կը ննջէ խոնաւ գեանա-
յարկերու մէջ, ծուխին և աղտեղութեան մէջ,
չքաւորութեան մէջ. անդ եւս իւր հիւան-
դութեան տանն կը տառապի, կը տուայտի և
ի վերջոյ կը մեռնի զուրկ բժշկէ և գեղէ:
պանդըխտութեան գաւառութիւնը յայնմ է մի-
այն՝ որ գաւառացին իւր եղիւրի կեանքն իւր
երկրէն ուրիշ երկիր կը տանի ի հանդէս ա-
ծելու. այսպէս բնիկ երկրին թշուառաց
խումբին մի մասն պարբերաբար կը մեկնի
տնտի՝ հեռի տեղեր գնալ շարունակելու նոյն
կենցաղը:

Թերեւս պանդըխտութիւնն իսկ օգտակար
լինէր գաւառացոյց, եթէ նոքա ի հայրենիս
վերագարծին ի գործ դնէին գիւրակեցու-
թեան կարելի միջոցները, զոր տեսած և փո-
քըր ի շատէ վայելած են օտար քաղաքացի մէջ:
Տեսէ՛ք, քանի՞ յառաջ գնացած են Բալուցիք
հիւանդութեան արհեստին մէջ, այլ ոյդ վար-
պետ հիւանդներ իրենց երկրին մէջ աշխատիլ,
հանգստաւէտ բնակարաններ շինել, մոքէ
իսկ չ'են անցունէր. աստ զիրենք խաներու
մթին անկիւնները կը տեսնենք, անդ տան
ընդարձակ բակին մէջ, մէկ կողմը կապուած
են տաւարներ, միւս կողմն ընտանիքը կը
բնակի, և ձմեռ տանն կ'ովու թրիքը կը գոր-
ծածեն իւր վառելիք, որպէս թէ բնութիւնն
այդ արգասաբեր երկրին զլանայր անտառ-
ներու շնորհը:

Պանդըխտը չը սիրեր աշխատիլ իւր երկ-

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՃԱՇՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍՈՒ

ՂՈՒԿ. ԺԳ 1 — 10

րին մէջ. ահա նորա բուն թշուառութիւնը: Պանդուխտի կեանքն բնագաւառին մէջ գուցէ աւելի ողբալի է, զի մեծ քաղաքաց գոնէ հասարակային մաքրութենէ անխտիր կ'օգտին և՛ քաղաքացի բնիկն և՛ պանդուխտն. մինչ գաւառաց մէջ աղտեղութիւնն ու գարշաւթիւնն ամենուրեք է: Շատ պարագայք կրնան պատճառ լինիլ բարեկեցութեան նըւազման, նոյն իսկ բարձրագոյն աղքատութեան և թշուառութիւն, այլ ինչ որ դրսէն կուգայ՝ այն չէ միայն մեր գաւառացւոց գըժբաղդութիւնը. իրենք իսկ փոյթ չեն տանիր կենաց հանգիստը վայելելու. ո՞վ արգելք կը դնէ իրենց՝ կոյուղիներ չինելէ կամ գէթ աղտեղութիւնները փոսերու մէջ ամփոփելէ, սակայն հազիւ ուրեք կը գտնուին քաղաքներ, մանաւանդ գիւղեր, ուր փողոցները բաց կոյուղիներ չը լինին, և այն պատուական կենսաւէտ երկրաց մէջ սովորական է տեսնել, օգը պարզ եղած առեսն, այլ և այլ հասակէ կիներ որք գարշահոտ բուրմանց հանգէպ դրանց սեմոց վրայ նստած կը խօսակցին իրարու հետ անխռով, ծնգանց վրայ ունենալով մանկան մը գլուխն զոր կը մաւրեն... մինչ արքանգործ օրուան իրիկունը կ'անցունեն՝ ընկերութեամբ ոգելից ըմպելիք արբենալով. բաղդատենք նոցա կեանքը Ռուսներէն կենցաղոյն հետ. իւր կղզւոյն մէջ առանձին, զուրկ ընկերային յարաբերութեանց օգուտներէն, Ռուսներէն կը գոհացնէ իւր պիտոյքը, կղմինար կը շինէ, մինչ գաւառացին իւր բընակարանաց շինութեան համար քար ու հող միայն կը գործածէ:

Քանի՞ քննեմք պանդխտին կեանքն և կարեկցիմք իրեն, առաւել սրտածմլիկ կը գըտնեմք ընդհանուր գաւառացւոց թշուառութիւնը, որ եթէ արտաքին պատճառներէ յառաջ կուգայ մասամբ, ազգային ազել նըկարագրի արգիւնք է ընդհանրապէս. պէտք է զայդ նկարագիր ազնուացնել: Ուսուցանել աշխատութեան, ժրջանութեան, ժուժկալութեան, մաքրութեան բարիքը, ամենամեծ ու նախախնամական հոգածութիւնն է պանդխտին համար, ընդհանուր գաւառացւոց համար. և այս հոգածութիւնն այնքան փրկաւէտ կը լինի, որքան ի գործ դրուի ազգին այն դասակարգին կողմէ որ յարաժամ չիման մէջ է գաւառացւոյն հետ և որ հոգւոյն փրկութեան գործին հետ՝ բարեկեցութեան ու քաղաքակրթութեան բարիքներն ընտանի և սիրելի ընելու ու գործով ցուցնելու կոչումն սունի: Վայրենի ժողովրդոց մէջ քարոզել գընացող հումքական ու բողբոջական միսիօնարք ո՛չ միայն հոգւոյ հաց կը ջամբեն անկրօնից, այլ և գիւրակեցութեան ամէն պայմանները կ'ուսուցանեն և կը վարժեցնեն ամբողջ սերունդոց. մեր կրօնականք, իրենց ազգակցաց համար անգամ, առաքելութեամբ քարոզելու, զժողովուրդը աշխատասէր, ժրջան, մաքրասէր, ժուժկալ, խնայող և ընտանեւէր ընելու պարտական կ'զգա՞ն զինքեանս: Մի ոմն վարդապետ ըսաւ. « Մենք Ձեր բիւլար կ'ուտենք և Ձեր մեռելը կը թաղենք... »:

Այսպէս, պէտք է հետամտիլ ո՛չ միայն պանդխտին, այլ հանուր գաւառականաց թշուառութեան պատճառաց, և ցոյց տալ վէրքն ամբողջովին: Դամանք փնտռելու կոչուողք թերեւս մի օր գործի սկսին: Ս.

Բարսեղ Էմբրանցի. — Տարեք մայրենի լեզուի. Ա. և Բ. տարի: Ա. 2 զրշ, Բ. 3 զրշ. կը գտնուի ամէն գրավաճառի քով:

« Եկին ոմանք ի նմին ժամանակի եւ պատմեցին նմա վասն Դաւիթագլոցն, որոց զարիւն Պիղատոս խառնեաց ընդ զոնս նոցա »:

Յիսուս տակաւին կը խօսէր իւր բարոյական ընտիր խրատներն, երբ քանի մը մարդիկ եկան ու պատմեցին իրեն՝ Պիղատոսի մէկ անգութ գործն, զոր ըրած էր Գալիլեացւոց, նոցա արիւնը խառնելով նոցա զոհերուն մէջ: Պիղատոս Հռոմէական պետութեան կողմէն կարգուած դատաւոր էր, և կ'աւանդուէր թէ խռովութեան կամ ապստամբութեան մ'առթիւ չարաչար ջարդած էր զԴաւիթագլոս որք զոհի համար յերուսաղէմ եկած էին:

Հրեայք այս դէպք կը յիշեն քանի մը իրարմէ տարբեր նպատակօք. Նախ՝ փորձելու և գրգռելու համար Յիսուսի ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնն, զի այդ սպանուած Գալիլեացիք ոչ թէ միայն Հրեայ էին, այլ և Գալիլեացի, այսինքն Յիսուսի հայրենակից, որովհետեւ Յիսուս Գալիլեացի կը կարծուէր և կը կոչուէր Նազովրեցի, իբր ի Նազարէթ քաղաք Գալիլեայի ծնած ու սնած: Երկրորդ՝ փորձելու և գրգռելու համար Յիսուսի կրօնասիրութիւնն, վասն զի Պիղատոսի այս գործն ամբարշտական էր, այդ Գալիլեացիք սպաննուած լինելով տաճարին գաւթին մէջ. ուրեմն տաճարն էր պղծուած մարդկային արեամբ. ինչ սարսափելի սրբապղծութիւն: Բայց այդ Հրեայք յիշելով զայս դէպք, մի ուրիշ նպատակ եւս ունէին այն է զզուանօք իմն ցոյց տալ Յիսուսին թէ Գալիլեացիք, թէ և հայրենակիցք Նորա, այլ իբրեւ մեղապարտ ժողովուրդ առաջի Աստուծոյ՝ արժանացած էին այդ օրինակ չարաչար սպանութեան, զի Հրեայք կ'ատէին զԴաւիթագլոս, (Յովհ. Ա. 46: է. 52) համարելով զինքեանս միայն արդար, և զնոսա մեղաւոր:

Արդարեւ այսօրինակ խռովութիւնք կամ ապստամբական ցոյցեր սովորական էին յայնժամ Հրէից մէջ. (Ղուկ. ԻԳ. 19: Գործք Ե. 36—37): Այս ազգն՝ ի բնէ հոլարտ՝ հեթանոսին լուծն անտանելի կը նկատէր, առանց ի հաշիւ առնելու իւր բոլոր ազգային սկարութիւնները և զայնս խոհեմաբար դարմանելու հոգն ունենալու: Բաղդատմամբ հեթանոսաց որք Հրէական աշխարհի՝ Պաղեստինի շուրջ ու մէջ եկած խռնուած էին, փոքրաթիւ էին Հրեայք: Արդէն դէս ու դէն, մինչև իսկ ի հեռուոր գաւառս՝ Հրեայք յԱսորիս, ի Հայս, յԵգիպտոս և ի Յունաստան բաւական ցրուած ու թափառական էին: Այլ սակայն թուով նուազ, կրօնով ու լեզուով տարբեր, արիւթեան և զինուորական ուժերէ բոլորովին զուրկ այս փոքրիկ ժողովուրդն, աւա՜ղ կը կրէր մի հպարտ սիրտ, անխռնեմ ոգի, մինչ զի յաճախ գործիք լինելով բաղդախնդիրներու, ի զուր կը թափէր իւր արիւն՝ գրգռելով իւր թշնամիներն, որք թէ և հեթանոս, այլ քանիցս արդահատելով ու խղճալով, որքան և կը զսպէին իրենց բարկութիւնն ու կատաղութիւն, սակայն հուսկ ուրեմն ճարահատած, պիտի ստիպուէին քարոքանդ ընել օր մը Երուսաղէմն ու ցիրուցան՝ այդ մեղաւոր ժողովուրդն, ինչպէս

այժմէն կը գուշակէր բերանն Աստուծոյ, պատասխանելով նոցա այսպէս.

« Համարի՞ք եթէ այն Դաւիթագլի եղեն մեղաւորք քան զամենայն Դաւիթագլոս, որք զայնպիսի անցս կրեցին: Ո՛չ, ասեմ ձեզ. այլ եթէ ոչ ապաւսարիցիք, ամենեքին նոյնպէս կ'որնչիք »:

Այսպէս շատ անգամ կը կարծուէր թէ այս կամ այն պատուհառք որ կը հասնին այս կամ այն մարդու կամ ժողովրդեան վրայ, միայն նոցա մեղաց երեսէն են: Այսպէս դատեցին Յոբայ բարեկամներն, ինչպէս յայտնի է Ս. Գրքէն, և այսպէս Քրիստոսի աշակերտք ևս կարծեցին ի ծնէ կուրին համար (Յովհ. Թ. 2) ևս բարբարոսք յորժամ տեսան իժը կախուած Պօղոսի ձեռնէն. (Գործք. ԻԶ. 4): Բայց Քրիստոս ահա կը հերքէ սոյն կարծիքը, և որպէս զի առաւել եւս բացայայտ և լուսաւորագոյն ընէ իւր սա վարդապետութիւն, թէ պէտք չէ միտք կարծել թէ պատիժք և պատուհառք միայն մեղաց երեսէն են որոց կը պատահին, այլ երբեմն են ի խրատ և ի յորդոր ապաշխարութեան նոցա եւս՝ որք ականատես են և լսող այլ և այլ պատուհաններու, և թէ պատիժք ամէնուն վրայ անխտիր պիտի կրկնուին ըստ անհասանելի կամացն Աստուծոյ, ամէն ուրեք և ամէն ժամանակի մէջ ուր կայ մեղք. ուստի մի ուրիշ դէպք եւս կը յաւելու, որ աւասիկ.

« Կամ նոքա ուրուսասանքն, յորց վերայ անկան աշխարհկն ի Սելովամ, համարի՞ք եթէ նոքա պարսապա՞նք եղեն քան զամենայն մարդիկ որ բնակեալ են յերուսաղէմ »:

Այս աշտարակն էր մօտ աւազանին Սելովամայ, ուր երթալ և լուսացուիլ հրամայեցաւ Յիսուսէն ի ծնէ կուրին, (Յովհ. Թ. 7): Այս աշտարակ յանկարծ կործանելով, տաննուրթ մարդերու մահուան պատճառ եղաւ: Աղէտ մ'էր այս, արդիւնք դիպուածոյ, Յիսուս այս բնական շարագէտ դէպքն աստ յիշելով՝ ժողովրդեան կը վարդապետէ թէ պէտք որք ոմանց կը պատահին, ի խրատ են ամէնուն: Զարմանալին այս է որ Յիսուս այս արկածեւոց համար չըսեր թէ չէին մեղաւոր, այլ կ'ըսէ թէ միայն նոքա՞ մեղաւոր էին, որք այս օրինակ չարաչար մահ ունեցան, և ոչ բոլոր այն մարդիկ որք կը բնակին յերուսաղէմ: Առաջին դէպքն, այսինքն Գալիլեացւոց կոտորածն եղած էր մարդու (Պիղատոսի) ձեռամբ, իսկ երկրորդ դէպքն եղած էր բնական իմն եղանակաւ: Յերկոսին եւս Աստուծոյ կամքն անհասանելի է մեր մտքին, կարելի չէ ճշգրէլ թէ է՞ր մեղաւորք ոմանք պատժուին և ոմանք ոչ, և թէ արդարք ևս երբեմն է՞ր խառն ընդ մեղաւորս լինին ենթակայ պատուհաններու, և այլն: Թողով ինչ որ անհասն է մեր մտաց, միայն այս կարելի է ընդունիլ թէ զգուշութիւնն ի մեղաց և կամ ապաւսարիցիքն է հարկաւոր և անհրաժեշտ, ապա թէ ոչ՝ ինչպէս Տէր Յիսուս կը պնդէ, կ'որոշան է անխռնապիկի:

« Ասեմ ձեզ, այլ եթէ ոչ ապաւսարիցիք, ամենեքեան նոյնպէս կ'որնչիք »:

Այս խօսքին նշանակութիւնն այն չէ թէ նոքա, այսինքն Յիսուսի ունկնդիրք իբրեւ անգղիջ մեղաւորներ պիտի կորսուէին նոյն օրինակաւ, այլ թէ ինչպէս նոքա զարմանալով կը գիտէին թէ ի՞նչ սոսկալի մեղաւորներ էին այն մարդիկ որք այնպիսի աղետալի մահուամբ ստատակեցան, նոցին նման իրենք եւս լինելով մեղաւորներ, պիտի կորսուէին նոցա պէս, եթէ չապաշխարէին:

Շատեր կը մեկնեն թէ Յիսուսի այս խօսքը կ'ականարկէր երուսաղէմի ահաւոր կործանումն ու Հրէական ազգին կտտամահ ջարդն ի հեթանոսաց, այլ չէ ուղիղ: Զի երուսաղէմի աւերն ու կոտորած քառասուն տարի յետոյ պատահեցաւ, և Յիսուսի այս ունկնդիրներէն հազիւ քիչեր կրնային մնալ կենդանի մինչև այն ատեն: Այլ այս խօսքն էր ընդհանուր խմատով, ամէն ժամանակի, ամէն մարդոյ համար:

«Ասաց եւ զառակս զայս. քզնի մի էր ուրումն սնկեալ յայգւոյ իւրում, եւ եկն խնդրել պտուղ ի նմանէ եւ ոչ եգիս: Ասէ ցայգեգործն. Ահա երեք ամի եմ, յութեմեմէ գամ խնդրել պտուղ ի քզնուդոյ եւ ոչ զսանեմ»: Եւ որպէս զի ցոյց տայ Յիսուս թէ աստուածային գթութեան և մանաւանդ համբերութեան ԱՓՈ իսկ, և ապաշխարութեան համար սահմանուած փորձոյ ժամանակը կըրնայ արագ վերջանալ, այս առակը կը զրուցէ, թէ թզեցնի մի տնկուած էր և պտուղ չէր տար: Տէրն այգեպանին կ'ըսէ թէ ահա երեք տարի է ի վեր կուգամ, և պտուղ չեմ գտներ այդ թզեցնիին վրայ: Այդ այգեւոյն տէրն է Աստուած և այգին է եկեղեցին կամ քրիստոնեայ աշխարհն. մարդն է թզեցնի որ Աստուծոյ տնկուած է պտուղ տալու համար: Երեք տարիներն են Քրիստոսի այն աշխատութիւնք զորս ըրաւ Նա աշխարհիս մէջ նոյնքան ժամանակ, խնամ տանելով և իւր արիւնով մինչև անգամ ոռոգելով այգին, որպէս զի աստուածատուիկ ծառք (մարդիկ) պտուղներ լինին: Այլ այդ թզեցնին (անբարեգործ մարդն) որովհետեւ կը մնայ անպտուղ, հակառակ աւետարանական շնորհացն, որ երեքամեայ քարոզութեամբն Քրիստոսի պարգեւեցաւ ամենուն, ուստի բերանն Աստուծոյ կ'արտասանէ վերջապէս իւր վճիռն արդարութեան առ այգեգործն, որ է պահապան հրեշտակն իւրաքանչիւր մարդոյ:

«Արդ կտեսնա զդա, եւ ընդէ՞ր գերկիւղ խափանէ»: Այս վճիռն կը յիշեցունէ մեզ Յովհաննէս Մկրտչի սա խօսքը թէ՛ «Ամենայն ծառ որ առնէ պտուղ բարի, հատանի և ի հուր արկանի»: (Մատթ. Գ. 10): Անպտուղ մարդն անշուշտ կը դատապարտուի, զի ի՞նչու տեղ բռնէ յանգուտս Աստուծոյ այգիին մէջ և վայելէ ամէն բարիք հաւասար պտղատուներու, և չընէ ևս չտայ փոխարէն:

Այլ սակայն Աստուծոյ և մարդու մէջ միջնորդին ձայնն է որ կը լսուի թախանձողին: «Տէր, քո՛ւղ զդա այս ամ եւս, մինչեւ շուրջ զոգովաւ բեցից եւ աւելից աղբ, քերես աւրացէ պտուղ. ապա քէ ոչ՝ յամէ եւս հասցես զդա»: Այգեպանն է որ ահա կը բարեխօսէ քիչ մը ևս երկայնամիտ լինելով: Բրեւ շուրջ և աղբ ձգել կը նշանակեն շնորհաց այն միջոցներն, որք հարկաւոր են ի մեր փրկութիւն: Աստուած պարտաւոր է միշտ առաջ մեզ պատահութիւններ և աւելի ժամանակներ, հըրաւիրելով զմեզ յապաշխարութիւն: Նա թէ՛ ի մանկութեան մեր, թէ՛ յերիտաւորութեան և թէ՛ ի ծերութեան կը համբերէ և կ'սպասէ, որ մեր սրտագին միմունջն ապաշառանայ և գործն ապաշխարութեան բարձրանան մինչև ի վեր, ի վեր առ ինքն, որ մեր բարեգործութիւններն և եթէ կը համարի սուրբ պտղաբերութիւն: Եւ Նա է որ մարգարէին բերանով երանի՝ կը կարգայ նոյն «Որք իւրեւ զձերթեանի պաշտպից են ի տան Աստուծոյ»:

ՎԱՀԱՆ Վ. ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(1) Հրեշտակաց և սրբոց առ Աստուած բարեխօսութեան բոլոր մեկնողներն ապացոյց նշանակուած է այգեպանին այս միջնորդութիւնը:

ՄԱՆՐԱՎԵՊ

ԿԵՐՆԻԹԻՄԸ

Դեռատի զոյգ մ'էին, խիստ կանուխ ամուսնացած: Այն հնաւանդ սովորութեամբ որ կը ներէ տակաւին ծնողաց՝ ըստ կամս ու անժամանակ ամուսնացնել իրենց որդիքն, միացած էին առ յաւէտ Մհեր(1) ու Զարմ(2):

Նահապետական յարկի տակ իրենց աշխատութեան բաժինը կը ընուն սիրայօժար: Մհեր ջղուտ, անձնեայ, արեւակէզ երիտասարդ մ'էր: Զարմ բոսոր այտեր, սեւ խոշոր աչեր ու գեղեցիկ հասակ ունէր:

Երբեմն միմեանց կը բանային իրենց սրտերն, երբ առիթ կ'ունենային ծնողաց հետաքննին ականարկէն հեռի: Յաճախ մինչ Մհեր արտը կը հերկէր կամ հունձքը կը քաղէր կամ որայ կը կրէր դաշտի մէջ, Զարմ կ'սաւուր կ'սպասէր՝ հացի պաշարը ուսն առած ու մածնի կճուճը ի ձեռին՝ երթալ յոգնած ու քրտնաթոր ամուսինը գտնել: Փուշեր չէին աղբեր իր բոսիկի ոտից, ու արեւ ի զուր կը տոչորէր զինք բաց հրակէզ երկիւղ տակ:

Մհեր ու զտուն կուգար ու կանուխ, խիստ կանուխ կը մեկնէր աշխատելու՝ տակաւին աղօթարան չ'բացուած: Բայց գոհ կուգար ու դժգոհ չէր մեկնել:

Միայն ժամանակէ մ'ի վեր Մհեր՝ սովորական զուարթութեանը հակառակ՝ երազող երեւոյթ մը կ'ստանար հետզհետէ: Վիշտ ու հոգ ունէր, որ թուի թէ կը ծանրանային գամ քան զգամ: Քանի մ'անգամ Զարմ ի զուր ուղեց իմանալ պատճառն իր սիրելոյն վըշտաց: Կեանքն իսկ պիտի զոհէր՝ եթէ գիտնար թէ կարող պիտի լինէր ամոքել այդ վիշտն:

Բիւրակնէ իջնելով եփրատը կազմող գետակներէ միոյն մօտիկ բարձր գլխի վրայ շինուած է Արուն գիւղը: Հոն տուններն են կիսով չափ հողընդմէջ հողածածուկ, և բոլորի տանիքներ կարծես գմբէթներ են գետնամած:

Անոն մի առաւօտ կենդանութեան նշոյլ մը, շարժում մը կայ: Բազմութիւն հաւաքուած է գիւղէն քիչ հեռու գլխաւոր աղբիւրի քով, ուր քանի մը հինաւուրց ուսուցիչ կը բարձրանան, գոգցեն ուղտի մը կազմելով մերկ անապատանման դաշտի մէջ:

Աղօթից միմունջ մը կը հոսի ալեհեր սէր-սէրի կարկամ շուրթերէն. ապա ընդհանուր գրկախառնութիւնք որ արտասուաց շիթեր կը խլեն աչերէ: Կարգ մը կարծ երիտասարդներ պանդխտութեան կ'երթան աշխատելու՝ դարիպի ցուպի ի ձեռին: Մհեր ալ ասոնց մէջ է: Ծնողքը ծերացած, ինք պարտքի ներքեւ ընկած. ուրիշ միջոց չ'ունի:

Այս բաժանում խիստ ծանր թուեցաւ Զարմին: Գիւղերն ամբողջ լացով անցուց: Դառն լացով, քանզի երբ արտասուք չեն հոսիր ազատ, փոխան սիրտիւն՝ սիրտը կը տոչորեն աւելի: Այժմ ինք մայր էր: Փոքրիկ Ասոն(3) որ աւուր կը զարգանար, և այսպէս կը լընուր մասամբ Զարմին սրտին պարապը:

Առաջները երբեմն բուլթ կը գրէր Մհեր:

- (1) Մհեր. Միհրան, Գիւղացին միշտ կը կրճատէ յատուկ անուններն:
- (2) Զարմ. Զարմանդակ:
- (3) Ասո. Աստուածատու:

Սրտաշարժ տողերով կ'սկսին ու կը վերջանան դարիպներու նախակներն: Մանաւանդ երբ պանդխտը կը ծանուցանէ ցաւ ի սիրտ անհոգացուցիչ վիճակ մը: Բայց երկար ժամանակ լուր չ'առնուեցաւ իրմէ: Ծերունի ծընողը իմացան վերջապէս հայրենիք վերադարձող մի քանի անձերէ թէ հիւանդ է Մհեր: Իրենց կեհաց վախճանին չ'հասած՝ տեսնել կ'ուզէին զինքը, տեսնել ու հրաժեշտ տալ այս վշտաց հովտին: Հանգիստ պիտի ննջէին յաւիտենական քունը, եթէ Մհեր փակեր իրենց աչերն մահուան յանկողին:

Ասո առոյգ պատանի մը դարձած էր: Համարձակ, արագաշարժ, եռանդուն: Խիստ կը սիրէր գետափը ջուրը մէջ լող տալ, կըրկնելով անգիտակցաբար կտորներ այն կակճաւի պարզ բանաստեղծութիւններէ, զոր վըշտամորմոք շինականը կը յօրինէ զգայմանց յորդհոս տղերէն և զորս յաճախ լսած էր իր մօրմէ:

Զարմին սիրտը կը դողդաղար ամէն անգամ որ Ասոն գետակի մէջ կը տեսնէր:

Գետերը նենգամիտ կը լինին. երբեմն յանակալաւ կ'անդնդեն ողորմելի որսեր, որոց մահու հեղձամրձուկ ձայներուն՝ խուլ մունջիւններով միայն կը պատասխանէին:

Գարնան գեղածիժաւ առաւօտ մը Ասո տունէն կ'ելնէր, առաջնորդելով փոքրիկ հատին: Յօղաթուրմ զմիտաւորաւ կանանչները կը վաւրիւնէին արեւու տակ գոյնզգոյն տկանց նման: Ամէն կողմ ցիր ու ցան տարածուած հօտերէ բաւառներ, մայիւններ կ'արձակուէին օդին մէջ, հովուաց քրթաբարբառ միաձեւ երգերու խառնուելով:

Ասո կամաց կամաց շրջապատուեցաւ իր ընկերակիցներէ: Ամենքն ալ հասակակից պատանեակներ, զորս թշուառութիւնը նետած էր այսքան կանուխ՝ կենաց մարտի մէջ: Դժբաղդ արարածներ՝ սրբ հեռի մտաւոր վառարաններէ, կ'երթան խօսականաւ խոսկան դաշտի մէջ:

Արեւը կապոյտ երկնից գնդիկէն հասած, իր ամէն ճիւղը կը թափէր բեղմնաւորելու երկրագործի վատտակն: Զերմութիւն ու պարարտ հող պիտի արգասաւորէին թափուած քրթինքը, կարեկցելով վարուցանի հին անգոհացուցիչ դրութեան:

Փոքրիկ հովիւները՝ պարը կը խոնջեցնէր քրտնաթոր: Մանկական խաղերն՝ տաք օրեր՝ ուր ուրեմն կ'զգացնէն հանգստեան պէտքը: Իօթներփեան կը կոչուի գետակը որ Արունի առջեւէն ոլորապտոյտ կ'ընթանայ: Տեղացին լաւ չ'գիտէր այս անուան բացատրութիւնը: Սակայն կ'աւանդուի թէ ծիրանի գօտին զմայլած բիւրականց տկանապարար տեսարանէն, փոխ տուած է իր գոյները զուլալ ջուրը, որ դրախտի ծաղկանց մէջէն կը սողան ու անմահական հովերու հետ կը խաղան:

Եօթներփեան՝ գարնան անձրեւներէ յորդած է և թէ և բաւական բարձրացած, բայց տակաւին քանի մը կղզեակներ կ'երեւին իր թաւաղէրը ալեաց մէջ: Յոգնած խումբը զովանալ կ'ուզէ, զովանելով նաև անանոց ջուրը որ դադրած ճարակել՝ կը հեւայ փքալով:

Ամրապինդ բռնած եզանց ագիներէն, ջուրը կը մոնեն անվհեր: Քիչ մը ջանք զիրենք վեր կը բարձրացնէ գետի մակերեսն: Ոտից հարուածներ ներդաշնակ կերպով ջուրը կը ծեծեն: Աղաղակ, շփոնք, խաղ, ծիծաղ իւրարու կը յաջորդեն:

Կղզեկին մօտ են, երբ յանկարծ եղի ագին կ'սպրդի Ասօի ձեռքէն: Վայրն է խոր յոյժ ու յորձանուտ: Անգոր ձիգեր, որոց կարծես կը ծիծաղի գետակն՝ դաժան իրրեւ մատնիչ: Անկարող են զինք ազատելու:

Ասօ ինքնին գետեզեր մօտեցած էր: Զուրերը կը վանէին զինք, հոգին քաղելէ յետոյ: Ծրձակայքը գտնուող քանի մ'ուրիշ հովիւներ որ խիստ ուշ կը հասնէին, տուն փոխադրեցին անշունչ մարմինը:

Գիւղացին հաւաքուած էր ողբալ Ասօի կորուստն կամ մանաւանդ ամէն ոք իր վիշտն ու ցաւը, որ կը նորոգուի այսպիսի ցաւագին պարագայից բերմամբ: Զարմօն յուսահատ, խղճուկ արտասուք սրտեր կը յոլոտէին:

Ասօի շիրմին վրայ պզտիկ քար մը կը բարձրանար: ձեռնակ, տաշուած քար, որ փոքրիկ ձի մը կը ներկայացնէր:

Այսպէս են գիւղերու դերեզմանք: Կտրիճներու, մահուան տարածքում զոհերու նշանակ է ձին: Անով ջիւղիս խաղցած, Ս. Կարապետ ուխտի գացած են: Անյարգար շիրիմներ, այլ քանի պերճախօս քան վայելչակերտ դամբաններ:

Ծերունի մամ ու պապ չր կրցան տոկալ այս հարուածին: Խելացնոր կը դիմէին գերեզմանատուն: Հոն կ'ուզէին թաղուիլ Ասօի հետ: Մհեր պանդուխտ, հեռու, թշուառութեան ի ծոց: Ասօ մահուան ի գիրկ' անկենդան:

Հաղիւ քանի մ'օր միայն ապրեցան կիսամեւ: Մահը չ'ուշացաւ զիրենք ևս փոխադրել Ասօի մօտիկ:

Իսկ Զարմօ որ այս կորուստներէն շանդահար կը մնար, իմացաւ հուսկ ապա ամուսնոյն ալ ողորմելի վախճանը՝ աղքատ, անոք, պատառ մը հացի կարօտ, օտար աստեղց տակ, գերեզմանն անյիշատակ:

Ա' Լ արցունք չ'ունէին աչերը: Երկար, սեւ մազերը խառն ի խուռն կը շրջապատէին թարշամած դէմքը, դաւիճար այտերը: Վիշտը հրդեհի մը փոխուած էր իր ներքը, ցամքեցընելով արտասուաց աղբերակները: Հոգեմաշ տանջանք:

Անկարող հանգուրթելու, մեքենապէս ցընցուեցաւ յանկարծ, արագ քայլերով դէպ ի գետափը ընթացաւ, հոն ինքզինք ջուրը նետելու վրայ էր սիրելեացը հասնելու համար, երբ արգիլուեցաւ: Կեանք թէ Մահ...

ՆՈՐՀԱՏ

Ս. ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԵԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Աղբակ. — Առաքելաւոր անդրանիկ մեհաւսանը. — Ս. Բարթուղիմայ Աջն ի Հաթրուան:

Հայաստանեայց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ առաջին Լուսաւորչին՝ Սրբոյն Բարթուղիմէոս Առաքելոյն վիճակուած էր զԲրիտանոս աւետարանել Աղբակ քաղքին մէջ, որ ի տեղացւոյ օժապատից կամ վիշապաշտից երկիր անուանեալ է, և որոյ տեղադրական հին անունն է Ուրբանոս, Արեւանոս կամ Արիփանոս: Անդ հաստատուած է համանուն Առաքելոյն ձեռակերտ և անդրանկալէն մեհաւստանն, որ բարեպաշտ վիճակայնոց հոգին և սիրտը կը թրթռացնէ:

Աւանդութեամբ գիտեմք թէ, Աղթամարայ գեղակերտ և հոյակապ տաճարէն աւելի գերազանց ճարտարապետութեամբ մը կառուցեալ այս վանուց դամբարանին մէջ յա-

տուկ սնտուկով ամրօրհուած է Առաքելոյն ծնունդ, իսկ Նորին աջ ձեռքն փոխադրուած է Պարսկաստանի Սալմաստ քաղաքին մերձ՝ Հաթրուան գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցին: Սալմաստցիք տարուէ տարի՝ ասոր փոխարէն, Աղբակու վանքին նուէրներ կ'ուղարկէն գումէշ, եզ, ոչխար, փայտ, տախտակ, դրամ, հանդերձեղէն, ևն: Այս նուիրատուութիւնք ու բարեպաշտական ընծայարեութիւնք կը շարունակուին ցարդ անխափան:

Լատինաց բաթէրաներ՝ ի Սալմաստ, Խոսրովագիւղի մէջ և այլուր դպրոցներ, կուսանաց վանքեր թէ և հաստատած են, սակայն իրենց համար ամէնէն աւելի կարեւորութիւն ունեցողն այդ Աղբակու վանքն է:

Վանքն՝ գրեթէ 6-7 ժամ հեռաւորութիւն ունի Սալմաստէն:

Վանաց տաճարի ձախակողմն գտնուող փոքրիկ մատրան մէջ է Ս. Առաքելոյն անուշահոտ և մշտադոյր գերեզմանը, ոյր վերայ հետեւեալ անթուական վերտառութիւնք կը կարդացուի.

«Այս է տապան հանգստեան սրբոյ Բարթուղիմէոսի սրբազան Առաքելոյ, առաջին Լուսաւորչինաղբին Հայոց»:

Հետաքրքրական է տեսնել եկեղեցւոյ դռան արտաքին ճակատի ճարտարարուեստ նկարն Հայր Ասաւծոյ, որ վիմագրուած է ըստ տեսլեան Եզեկիէլ մարգարէին, հրեշտակներով և այլ կենդանիներով. վարի կողմն Ս. Բարթուղիմէոս՝ նժոյգ ձի հեծած, ևն:

Աղբակու վանքն՝ 5 ժամ հեռակայ գտնուող Պարսկահայոց գլխաւոր ուխտատեղին է: Վանուց ուխտաւորաց մեծամասնութիւնը՝ Սալմաստցիներ, Խոյեցիք, Ուրմեցիք, Դաւիթժոյք են. և մինչև Հին-Նախիջևանէն բարեպաշտ ուխտաւորներ՝ փախաքանօք և դուռնդաւուրք կը դիմեն:

Սուղ ինչ հեռու, սեպական գիւղ մ'ունի վանքը, 20 տունէ բաղկացեալ, որոյ բնակիչք, յանուն մեհաւստանին, վանցի կը յորջորջուին: Վանուց տարեկան մուտքն ու ելքը հաւասարակշռուած է 200 ոսկով:

Եթէ Արմաշու վանուց պէս՝ յատուկ խնամակալութեան մը ձեռք մատակարարուի այս հաստատութիւն, թերեւ եկամուտն ալ եռապատիկ ու քառապատիկ, ինչպէս եղան Արմաշու վանուց եկամուտը:

Աղբակու վանուց նուիրակներն՝ Պալմաստու Հայերէն միշտ մեծաքանակ արդիւնք բերած են ու կը բերեն:

Այս գետափնեայ մեհաւստանը՝ որոյ դիրքը՝ եզական, օդը՝ առողջարար, ջուրը՝ անոյշ, բուսականութիւնը՝ առատ, արօտապայրն՝ գրեթէ մինչև Սալմաստի սահմանագլուխը կը տարածուի, լայնածաւալ է, կրթութեան և լուսաւորութեան կեդրոն մը կրնայ նկատուիլ, ոչ միայն իւր թեմն կազմող 20 գիւղերուն և Աղբակ ու Ճուլամերի գաւառաց համար, այլ և սահմանագլխին մօտ գտնուող աղբայնոց համար ալ:

Ահա՛ այս տեսակէտով էր անշուշտ, որ 1881ին Աղբաւանդարապօլցի Թօսուեան Դանիէլ վարդապետի առաջարկութեամբ, Գուստմահման Սերօքէն էֆէնտիի նախաձեռնութեամբ, և Սալմաստի Խնամատար Յանձնաժողովոյն ձեռնառութեամբ յիշեալ վանուց մէջ վեց սենեակով վարժարան շինել տուած է 250 ոսկւոյ մօտ ծախսուելով, սակայն բարէ, կը լուրի այժմ թէ՛ այդ վարժարանն ալ փակ կեցած է:

Սոյն առաքելակերտ վանուց արդիւնաւոր

վանահայրութիւն ըրած են՝ շուրջ 80 տարիներ յառաջ՝ Իսրայէլ եպիսկոպոս մը, որոյ ձեռամբ Առաքելոյն Ս. Աջն տարուած ու հաստատուած է ի Հաթրուան գիւղ Ս. Գէորգ եկեղեցին, և 18 տարի անխնջ վանահայրութիւն ընող՝ նախկին վանահայր Եղիազար վարդապետը, որոց արժանաւոր յաջորդն կը համարուի ներկայ նորընտիր վանահայր՝ Տ. Մելքիսեդ Մ. վարդապետ Շահնազարեանցն, որոյ վանական անվիճելի արժանիքն ու ձեռնհասութիւնն կանխաւ երաշխաւորեալ լինելով, մեր վանահայրութեան վեր է, և մեզ կը մնայ միայն՝ կար և կարողութիւն մաղթել ի սրտէ, և հանդիսաւոր բացման յոյսն տածել վերոյիշեալ փակեալ վարժարանին նկատմամբ:

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՀՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՍՈՐԻ

«Մաղիկ» 10րդ թիւն ընթերցողներէն ոմանք կը հարցանեն մեզ թէ ո՞վ էր Միքայէլ Ասորի և ի՞նչ իւր գիրքն, որուն բնագիրը դրած է Հայր Եփրեմ Ռաբրուլա Ռիհմանի, Հոռովմէական Ասորոց եպիսկոպոս Եղեաթոյ:

ԺԲ դարու մէջ Շնորհաւոյ ժամանակակից, աթուակից և գործակից պատմաբան մ'էր Միքայէլ, Անտիոքայ Յակոբիկեան Ասորոց Պատրիարք, և ապա Հայրապետ՝ Հայադաւան Ասորոց, վախճանեալ ի հասակի 73 ամաց (1126 — 1199):

Ըստ Աստեմանեայ (1), Միքայէլ գրած է հետեւեալներն. — 1⁰ Պասարազմասոյց. 2⁰ Ճառ պատմաստեան ի Հաղորդութիւն. 3⁰ Հաւաքումն երկնաստան կանոնաց. 4⁰ Բանասեղծութիւն մը. 5⁰ Պատմութիւն. 6⁰ Կարգաւորութիւն ծիսարանի, յորս յաւելուլ պարտ է և, ըստ Կ. Վ. Շահնազարեանց, հետեւեալներն՝ զորս ոչ ծանեաւ Աստեմանի. 7⁰ զճառն սկզբնաւորութեան բանաւայական կարգի. 8⁰ զխոսովանութիւն հաւասոյ. և 9⁰ Գաւազանագիր հայրապետացն Անիսիայ, Աղէֆանդրիոյ, Նուսադէմի, Հոռմայ, Կոստանդնուպօլսի եւ Հայոց մեծաց:

Մեր ըսելիքն հոս՝ միայն Պատմութեան վրայ է, զոր աւելի ճիշդ կը համարիմ կոչել Ժամանակագրութիւն. զի Ագամէն սկսկալ մինչև իր օրերը գրուած ժամանակագրութիւն մ'է, «որոյ, կ'ըսէ ողբացեալ Շահնազարեանց, եհաս առ մեզ միայն հայկական թարգմանութիւնն, բնագրոյն գոլով կորուսեալ կամ գէթ անյայտ մնացեալ ցայսօր ժամանակի»:

Ժամանակագրութեան ձեռագիրներէն միոյն յիշատակարանին մէջ կը կարդամք թէ «Տէր Միքայէլ, ի Յունաց և յեգիպտացւոց և յԵրրայեցւոց և ի Հռոմայեցւոց՝ և յԱսորոց պատմագրաց է ժողովեալ. վասն որոյ առաւել սիրելի և հաւատարիմ է»:

Իսկ թարգմանութիւնն եղած է ի թուին ՈՂԷ (1248), հրամանաւ կաթողիկոսին մերոյ Կոստանդեայ Ա. Բարձրբերդցւոյ, յորժամ էր զքան և հինգ ամ հայրապետութեան նորա, ի դղեակն տա-

(1) Յ. Ս. Աստեմանի քաջ արեւելագետ Մարտի Ասորի մ'է (1687-1768), որուն հմտութեան համար վատիկանի գրապահութեան պաշտօնն յանձնուած էր նմա: Իւր գլխաւոր երկասիրութիւնն է — Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana, Հոռովմ, 1719-1728, 4 հատոր:

առաջադրած Հոգում կլայ (այսօր Ռուս-գալէ) կոչեցեալ ։

Բայց թարգմանիչն անծանօթ կամ գէթ անորոշ կը մնայ ցարդ, զի ձեռագրաց ոմանց մէջ սա խորագիրը կ'ընթեռնուի՝ — «Պատմութիւն արարեալ պատրիարքին Ասորոց Միխայելի, զոր Վարդան վարդապետ Արեւելցիին փոխեալ էր յ'ասորի գրոց»։ Յիշատակարանի մը մէջ ալ կը կարդամք. — «Զքարգմանիչն հին և նոր պատմութեան գրոց՝ մանաւանդ այսմ լուսազարդ մատենիս, ... զամենագոյ սուրբ վարդապետն գիթ. (Դաւիթ) յիշեցէք»։ Սակայն ուրիշ յիշատակարանի մը յիշելով հաւանական է թէ «Փոխեցաւ ի ձեռն Խաւիսայ (=Յեշուայ = Յեսուայ, կամ Իսահակայ) սրբաւնեալ քահանայի վարժ եղեւոյ ի հանձար բժշկական արուեստի»։ Այսպէս կ'ընդունի նաև Լանգլուա, որուն Ֆրանսերէն թարգմանութեան խորագիրն է — «Chronique de Michel-le-Grand, patriarche des Syriens Jacobites. Traduite pour la première fois sur la version arménienne du prêtre Ischok, par Victor Langlois. Venise, imprimerie arménienne des Mekhitaristes à St. Lazare, 1866»։ — Պարոն Եղուարդ Դիւլորիէն ալ ժամանակագրութեան քանի մը քաղուածոյք ըրած է. անոնց մէջ մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է 1848—1849ի Journal Asiatiqueի մէջ այսու վերնագրով պարբերաբար գրածներն, — «Extrait de la Chronique de Michel-le-Syrien»։

Գրոցս հայ թարգմանութեան (1) կրկին տըպագրութիւն ունիմք ի ձեռին. —մին ի Մանչեստր տպեալ, և միւսն յերուսաղէմ։ Առաջնոյն խորագիրն է — «Պատմութիւն տիեզերական, արարեալ Միքայէլ Պատրիարքի Ասորոց. ի լոյս ընծայեաց հանգերձ ծանօթութեամբք՝ Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանց, Միաբան սրբոյ Էջմիածնի, Անգամ ձեմարանին Մոսկովայի և Ասպետ։ Մանչեստր, ի տպարանի Կ. Վ. Շահնազարեանց, 1864»։ Երկրորդին խորագիրն է — «Միխայէլի Ասորոց պատրիարքի ժամանակագրութիւն հանեալ ի հնագոյն գրչադրէ։ Երուսաղէմ, ի տպարանի Առաքելական Թոմոս սրբոց Յակոբեանց, 1871»։

Բաց յայտնանէ կան բազմաթիւ ձեռագիր օրինակք գրոցս թէ՛ ի Ս. Էջմիածին, թէ՛ յերուսաղէմ, թէ՛ ի Վենետիկ, և թէ՛ յայլ և այլ մատենադարանս։

Հոս ի գէպ է յիշել թէ մեր պատմագէտ և մատենագէտ բարեկամ Գեր. Հ. Գարեգին Վ. Զարպանիճեանի ուշադրութենէն վրիպեր է Շահնազարեանց տպագրութիւնն. զի ո՛չ Հայկական մատենագիտութեան մէջ և ո՛չ Հայկական քարգմանութեան մատենագիտութեան մէջ կը յիշատակէ զայն։

Սկիւտար

Կ. Յ. ՊԱՍՏՄԱՅԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ

ԵՄԱԳԻԿ ՄԱՆԿԱՆՅԻ ԴԱԴԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Դարուն մէջ՝ ուր արուեստը և գիտութիւնը իւրեանց գագաթնակիտին մերձենալ կը թուին, քաղաքակիրթ ազգաց մէջ, մանաւանդ ի Գերմանիա և ի Զուիցեր, մանկան դաստիարակութեան ամենախոր ուշադրու-

(1) Որ ո՛չ միայն անձինք է և խառնակ, այլ և պապաւոր է յոյժ, այնպէս որ բնագրին հազիւ մէկ չորրորդ կամ հինգերորդ մասը կը պարունակէ։

թիւն է արուած, նկատելով թէ մանկան դաստիարակութիւնը մարդկային սեռին նախնական ու նուիրական պարտականութեանց մին է։ Առ այս, ո՛չ միայն դպրոցաց ամէն դասակարգերուն մեծ փոյթ ու խնամ կը տարուի, այլ և, իրրեւ երկրորդ ամէնակարեւոր միջոց մանկան մտային զարգացման, մանկական ճգրիտ տիպար կրող գեղեցիկ ու փոքրիկ թերթերու ծառայութեն համար ջանք չը խնայուիր։

Ի մեզ, աւա՛ղ, ընդհակառակը կ'ընչմարեմք։ Ո՛չ միայն չունինք — ընդհանուր տեսակէտիւ — հարկ եղած միջոցներն մանկավարժութեան, այլ և չունինք գէթ թերթ մը, ծալիկ մը թո՛ղթ՝ նուիրուած մանկան մտաւոր զբօսանաց ու զարգացման։

Է՛ր խամրեցաւ «Մարիկ Մանկան»ը։ Յաւալի՛ իրողութիւն և սակայն ճշմարտութիւն է որ բազումք ի մէջ սովորած են ճրիակերութեան — օթլագնութեան և այս ստոյգ է գրեթէ ամէն տեսակ թերթի նկատմամբ։ Այս, մեր ճա՛տ պատուաւոր, հարուստ համագիրք, մամլոյ պտուղը ձրի՛ ճաշակելու համն առած են։ Դեռ կը գարշիմ՝ յիշելով անձի մ'ինձ տուած պատասխանը, երբ կը թելադրէի նմա բաժանորդ գրուիլ օգտաշատ թերթի մը. «Ախպար, պան կործ չունի՛ս, ես գէվզէկութիւն մտիկ անելու վախիթ չունիմ, առպէս պանի փարա չեմ տար, էյէր կուտուղ պան մը կայ նէ, պէ՛ր, տուն կարդա էս լըսեմ»։ Ի՛նչ սիրալի զգացում՝ բանական էակի մը համար։ Կան կարգ մ'անձինք եւս որք անմիջապէս բաժանորդ կը գրուին թերթի մը, բայց անհոգութեամբ պատճառաւ, անլիարժէքօք մը համարելով, չգիտեմ, չեն վճարեր իւրեանց բաժանորդագիրն, մինչեւ որ գործակալը կամ խմբագիրը զգուշելով կը դադարեցնէ թերթն այդ անձին յղելէ։

Եւ ի՛նչ կը լինի հետեւութիւնն, երբ այսպէս, մի, երկու, տասն, յիսուն անձինք այսօրինակ վարուին. . . ընթերցողը կ'ընայ դատել։

Կը գանգատին ոմանք թէ մեր թերթեր չեն պարունակեր այնպիսի լուրջ և յառաջդիմութեան նպատակ յօդուածներ. միթէ՞. արդեօք այդ անձնաւորութեանց քանի՞նք քննած և ստուգած է այդպէս լինելը. համարիմք սակայն թէ այդպէս լինի, միթէ այդպէս ըսել անցնելով կը յառաջդիմէ՞ Մամուլն ի մեզ։

Անհատի մը, ազգի մը համար մտաւորապէս, ֆիզիքապէս և բարոյապէս զարգանալու անհրաժեշտ միջոցներէն մին է ընթերցասիրութիւնը։ Ահաւասիկ նորաթիթիթ «Ծաղիկ» մ'եւս որ ունի բոյր անոյշ, թոյր սիրուն, գեղ շնորհալի և համեստութիւն։ Ազգին բարիքը հասկացող ու կամեցողներու պարտքն է քաջալերել զայն։

Սամսոն

ԱԼԵՏԻՍ Կ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ

ԼՈՒՍԵՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Լուսանկարչութիւնը խիստ կարեւոր գիւտ մ'է որ պատիւ պիտի բերէ դարուն գիտութեան, ցոյց տալով մեզ բնական գիտութեանց զարգիւս ըրած յառաջդիմութեան աստիճանը։ Թէպէտ երեք դարէ ի վեր կ'աշխատուէր այս գիւտին, բայց 19րդ դարն է որ զայն ծնաւ ճշմարտապէս և հասոյց արդի կատարելութեան։

Ժան-Պաթիսթ-Բորդա, Իտալացի բնագէտըն, երեք դար յառաջ երեւակայեց խառաւրին սենեակը (chambre obscure)։ Այսինքն ամէն կողմէ գոց արկղի մը վրայ ծակ մը բացաւ, և ծակին բերանը երկկորնթարդ ուսկնեակ մը (lentille convergente) դնելով, տեսաւ որ արտաքին իրերը ճշգրութեամբ կը ներկարուէին արկղին մէջ։ Բայց աւա՛ղ որ այդ պատկերք փախտական էին։

1780 ին, Շարլ քնագէտը կրցաւ իրերու պատկերն առնել արծաթի գլորուկով (chlorure d'argent) պատած թղթի վրայ. բայց այս պատկեր առանց հետք մը թողելու կը ջնջուէր իսկոյն՝ երբ խառարին սենեակէն ի լոյս հանուէր։

Վեռուլա (Vedgood) նոյն փորձն ըրաւ ազոդաղ s'ardamով պատած թղթի մը վրայ՝ առանց աւելի ինչ յաջողելու։

Հըմֆրի Տէվի, որ սոյն գիւտին կ'զբաղէր, միւսնոյն փորձերը կրկնեց, սակայն անյաջող կերպիւ։

1815 ին Շալոն-Սիւռ-Սոնի մերձակայ կոտ գիւղին մէջ առանձնացած էր նախկին զօրապետ Ժօզէֆ-Նիսէֆոն-Նիէրս։ Սա նախ իւր եղբոր՝ Գլոր Նիէրսի՝ հետ այլ և այլ մեքենագիտական գիւտեր ընելու զբաղելէ վերջ, մտածեց խառարին սենեակին միջոցաւ իրերու նկարն հանել մետաղի վրայ։ Այդ մետաղին մակերեսը պատեց այլ և այլ բաղադրութիւններով, որպէս զի ազդուի լուսոյ ճառագայթներէն։ Գործածած նիւթերէն բաղուած անծանօթ են մեզ. գիտեմք միայն թէ կրնար նա մետաղի վրայ նկարներ ստանալ, որոց ստուերներն սպիտակ կը պատկերանային, լուսաւոր տեղերն՝ սեւ. ասոնք միասկան նկարներ էին։ Նա կը փափաքէր ունենալ այնպիսի նկարներ ուր այդ գոյները բնական կարգաւ պատկերացած լինէին, այսինքն դրաւիկան նկարներ։ Բայց չկրցաւ յաջող արդիւնք մը յառաջ բերել, և արդէն իւր ժըլսական նկարներն իսկ լուսոյ ազդեցութեան ներքեւ կը ջնջուէին։ Լուսոյ ազդեցութեամբ մետաղի վրայ նկարներ ստանալու արուեստն ըսուեցաւ Արեւագրութիւն (heliographie)։

Այն ատեններն խեղճ երիտասարդ մը, թէպէտ յաջողած էր թղթի վրայ կատարեալ լուսանկար մը շինել, այլ աւա՛ղ որ իւր քաղտնիքն իւր հետ տարաւ ակնոցագործ Շարլ Շըվալիէի ագահութեամբ։ «Աղքատութիւնն արգելք մ'է զօրաւոր մտաց յառաջ գալուն» կ'ըսէ Պէրսոն Բալիսի։ Զմեռը ցուրտ էր, և ասորուստը ճարել շատ դժուար էր իրեն համար։ Արդեօք Սէ՞նն եղաւ իւր վերջին ապաստանարանն, թէ հիւանդանոցի մ'անկողնոյն վրայ իւր վերջին շունչը փչեց, կամ թէ գրագրի կամ պաշտօնէի դո՛րծն ստանձնեց։ Ոչ ոք գիտէ զայդ։

Նոյն պահուն այս գիւտին կ'զբաղէր նկարիչ մը, Տակեռ անուն, որ թէ և կէս գիտուն՝ յաջողեցաւ իւր օգտակար գիւտերով մեծ անուն հանել։ Այս այն նկարիչն է որ Պութինի ընկերակցելով յղացաւ Տիօրաման, հրաշալիքն 1822 տարւոյն. ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէր տեսնելու այն զանազան պատկերներն որք այնքան ճարտարութեամբ կը յաջողէին միմեանց՝ ներկայացնելով շատ ճշգրութեամբ այլ և այլ վայրեր։

Տակեռ փափաքեցաւ խառարին սենեակին պատկերներն աւելի շուտով ստանալ և զայնս անջնջելի ընել։ Ուստի սկսաւ եռանդեամբ ուսումնասիրել ֆիզիքական և քիմիական այն միջոցներն որոցմով կարելի պիտի լինէր ի-

րեն յաջողիլ: 1825 տարւոյ դեկտ. ամսոյն մէջ ակնոցագործ վերոյիշեալ Շարլ Շվալիէի խանութը կը մտնէր գոյնելով: « Յաջողեցայ, չղիթայցիք լոյսը, ստիպեցի լոյսն՝ նկարներ շինելու: Խաւարին սենեկին պատկերներն անջնջելի ըրի: » Բայց շատ նեղութիւն պիտի կրէր ապացուցանելու համար ըրածն, որովհետեւ ոչինչ բան մ'էր իւր ձեռք բերած յաջողութիւնն: Շարլ յայնժամ հաղորդեց նմա Նիկէոսի աշխատութիւններն ի Շալօն-Սիւռ-Սօն:

Տակէս նամակներով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ Նիկէոսի հետ, և ասոր հետեանքն եղաւ 1829 դեկտ. 14ի դաշնագրութիւնն, ընդ մէջ Տակէսի և Նիկէոսի, որով պայման կը դրուէր երկու ընկերակցաց մէջ՝ իրենց գաղտնիքն հաղորդել միմեանց: Այն ատեն հասկցուեցաւ թէ Նիկէոս արծաթապատ մետաղեայ տախտակը Յուդայի ձիթով (bitume de Judée) կամ ասֆալթով կը պատէր՝ պատրաստելու համար իւր բիլեթն: Այս դաշնակցութենէ յետոյ, Տակէս կ'սկսի բնաւորութիւնն ուսանիլ: Դիպուածաւ մը կը գտնէ Խոսիւն s'արժանի վրայ լուսոյ ունեցած ազդեցութիւնն: Խոսով պատած թիթեղի մը վրայ անուշադրութեամբ դալ մը դրած էր օր մը: Դժպիտն ներքեւի մասը լուսոյ ազդեցութենէն զերծ մնալով, պատկերը թիթեղին վրայ ելած էր վեր ի վերոյ:

Այս յայտնութեան վրայ, Տակէս՝ լուսանկարներ ստանալու համար՝ ասֆալթի փոխարէն սկսաւ գործածել Խոսիւն s'արժան, որ մեծապէս կը կարծէ գործողութեան տեսողութիւնը (2-3 վայրկեան): Երբ խաւարին սենեկէն կը հանէր թիթեղը, նկարը չէր երեւեր: Գոյն յերեւան բերելու համար Նիկէոս թիթեղը կ'ընկղմէր լուսոցուկի (huile de lavande) և քարիւղի խառնուրդի մը մէջ: Տակէս քարիւղի չողով ալ կըցաւ յերեւան բերել պատկերը, բայց աւելի կատարեալ կերպով յերեւան բերելու համար գործածեց սնդիկի չողին: Այս գործողութիւններէն յետոյ, նկարը 2-3 օր կրնար լուսոյ ազդեցութեան ներքեւ մնալ՝ առանց ջնջուելու:

Ահա այս է լուսանկարչութեան գիւտին ճշմարիտ թուականն: Սոյն պահուն Նիկէոսի մեծաւ ի Շալօն (69) տարեկան: Տակէս երկու տարի եւս շարունակելով իւր աշխատութիւններն, իւր գաղտնիքն յայտնեց Արաիօ գիտնէին որ այս յայտնութենէն խանդավառելով, 1830 օգոստոս 10ին Գիտութեանց ձեւարանին հաղորդեց գիտն: Կառավարութիւնն՝ իրեւ ազգային պարգեւ՝ Ֆրանսոյի հնարչին 6000 ֆրանքի և Իզիտու Նիկէոսի, որդի փախճանեալ Ժոզէֆ Նիկէֆօն Նիկէոսի, 4000 ֆրանքի տարեկան եկամուտ սահմանեց: Տակէս՝ կատարելագործելով այսպէս Նիկէոսի եղանակն, հնարեց Տակէսեան եղանակն (Daguerreotype):

Կը մնար նկարներն անջնջելի կացուցանել: Ֆիզիո Գալիլայի բնագէտը նկարը պատեց ոսկոյ խաւով մը, այսինքն արծաթի գլորուկն և իրօսիւֆիք սը սուսը իրար խառնելով, նկարը լուսոյ այս խառնուրդով, որով շատ ալ տեսական ըրաւ զայն:

Պ. Ֆօքս Թալօթ, անգլիացի մը, կըցաւ թղթի վրայ լուսանկարել: Այս խնդրոյն վերայ, ինչպէս ըսինք, Վէտիուտ և Հըմֆրի Տէվի արդէն աշխատած էին: Բայց, բարեբախտաբար, Թալօթ այս վերջնոց փորձերու և անջնջութեանց մասին տեղեկութիւն չ'ունէր: Խոսիւն s'արժանով պատած թուղթը

խաւարին սենեկէն դուրս հանելէ վերջ, աւիս կալիք գործածեց նկարը յերեւան բերելու համար: Այս գիւտ Անգլիայէ աւելի ի Գալիլա տարածուեցաւ, ուր Պ. Պլանքառ-էվրար հռչակ ստացաւ իրեւ տէր այդ գիւտին: Բայց նա Պ. Թալօթի աշակերտ Պ. Թաննըրէն սովորած էր զայն: Պ. Պայառ Խոսիւն s'արժանի տեղ արծաթի քլորուկով գործածեց: Թուղթն արծաթի գլորուկով պատելով, լուծեալ Խոսիւն սը բօքսիտի մէջ կը թաթղէր և խաւարին սենեկէն այս թուղթը հանելէն վերջ, նկարը յերեւան կը բերէր իրօսիւֆիք սը սուսով, և այսպէս կ'ստանար ժխտական պատկերն:

Այս եղանակներն շատ մը բարեփոխութիւններ կրեցին որոց նշանաւորն ըրաւ Պ. Նիկէոս տը Սէն Վիքթօր: Սա, ժխտական պատկերը, փոխանակ թղթի վրայ հանելու, սպիտով (ալպիւմին) պատեալ ապակիի վրայ հանեց: Պ. Պ. Արչէ և Լը Պրէյ, սպիտի տեղ գօլօսիօն գործածեցին, իսկ Պ. Թօրնօ գօլօտիօնին խառնեց քիչ մ'ալ սպիտ, որովհետեւ միայն գօլօսիօնով պատեալ ապակին շուտ կը կորսնցնէր զգայնութիւնը:

Լուսանկարչութեան պատմութիւնն ընելէ վերջ, այժմու գործածուած եղանակն համառօտաւ նկարագրելով՝ կը վերջացնեմք:

Նախ յղեալ ապակոյ մը մէկ երեսը գօլօսիօնով կը պատեն, և զգայնութիւնը աւելցնելու համար Խոսիւն s'արժանի խաւ մը կը տարածեն վրան, և լուսոյ ազդեցութենէն ազատ կը պահեն: Այսպէս պատրաստեալ ապակին կը դնեն խաւարին սենեկին մէջ: Դուրս հանելէ յետոյ մութ տեղ մը կը փոխադրեն զայն: Նկարը երեւան հանելու համար կը գործածեն սիւլֆաթ սը ֆէռի եւ աւիս ասէրիֆի խառնուրդ մը: Այս ժխտական պատկերը կը լուան: Իսկ պատկերը տեսական ընելու համար կը գործածեն սիւլֆօ սիւլֆիւր սը բօքսիտով:

Դրական պատկերը ժխտականէն կ'ստացուի հետեւեալ կերպով: Գլորիւր սը սօսիօնի (աղ) մէջ թաթղուած թուղթը ազօրաք s'արժանի մէջ կը թաթղեն: Յետոյ ժխտական պատկերին տակ դնելով, կ'ենթարկեն լուսոյ ազդեցութեան, կը հանեն, որով առաւել կամ նուազ ժամանակի մէջ կ'ստանան դրական պատկերը:

Ամենքս ալ տեսած եմք լուսանկարներ, դիտած եմք զայն՝ հիանալով այդ գիւտին մեծութեան վրայ: Այլ տակաւին կատարեալ չ'է այն: Փափաքելի է ունենալ այնպիսի լուսանկարներ, ուր բնական գոյներն ճշիւ երկարուած լինին: Ահա՛ գիտարին կէտն, որոյ վերայ թէպէտ փորձեր եղած են, բայց գոհացուցիչ արդիւնք զարդ յառաջ չ'է եկած:

Մ. Ա. ԱՐԱՊԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կարնոյ նահանգին պաշտօնական Էնկլարը Շարգիյէ լրագրոյն մէջ կը կարդամք թէ ծանօթ ցեղերու պետերն իրենց հաւատարմական զգացումներն յայտնելու համար ի կայս. պալատ դիմած լինելով, այդ առթիւ պէտք եղած հրամանները տրուած էին Դ. զօրաբանակի հրամանատարութեան: Արդ, այդ պետերն անցեալները խորհրդակցութեան համար զօրաբանակի կեդրոնը գնացեր և այս անգամ Կարին ժամանելով, անցեալ երեքշաբթի օր իրենց տեղերը վերադարձեր են:

— Տրապիզօնի նահանգին մէջ ցարդ թէ ի նորոյ և թէ՛ նորոգուելով 160 նախնական վարժարանք հաստատուած, և վարժապետանոց դիմող 358 անձինք ևս վրայական ստացած են: Պրուսայի նահանգին չրջակայ գիւղօրէից ոմանց մէջ 236 վարժարաններ շինուած են, ուր կը յաճախեն 6819 աշակերտ:

— Պօլսոյ քարափանց արտօնատէր Միշէլ Կաշայի ներկայացուցիչ Պ. Կոստէ յաջողեր է Զմիւռնիոյ քարափանց շահագործման համար ևս դրամատեարց խումբ մը կազմել ի Բարիդ:

— Ըստ տեղեկութեանց Սապահի, Յունաց Պատրիարքարանի առանձնաշնորհմանց խնդիրը բարուրդ կարգադրութեան մը յանգած լինելով, յիշեալ Պատրիարքարանն շնորհակալութեան գիր մը պատրաստած է Բարձր Մեծ-Եպարքոսին մատուցանելի:

— Թաւրիզ յայտնելով թէ Յունաստանի լրագիրք այս օրերս դարձեալ սկսեր են յարձակիլ օսմանեան կառավարութեան դէմ, կը հերքէ հելլենական մամուլն ինչ ինչ հրատարակութիւններն, ի միջի այլոց օսմանեան բանտերու մէջ մարդ կորսուած լինելու լուրն որ բոլորովին սուտ է, և կը յարէ թէ Թուրքիոյ մէջ կատարուած ամէն բան ամէնուն աչաց առջնէն է, և եւրոպական Տէրութիւնք, որք Թուրքիոյ ամէն կողմերը գիւտանալիտական պաշտօնեայներ ունին, կրնան միշտ և ամէն պարագայի մէջ իրաց վիճակին վրայ քննութիւններ կատարել: Թաւրիզ ի վերջոյ կոչում կ'ընէ հելլենական մամուլն, որ փոխանակ թշնամական հրատարակութիւններով երկու սահմանակից ազգաց մէջ հակառակութիւն ձգելու, երկու ազգաց միջեւ համաձայնութեան ոգին աւելի ամրապնդելու աշխատի:

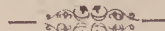
— Բաղէշի նահանգին գինուորական հըրամանատարը՝ Մանալկերտ և Քոպ գաւառական մէջ հեռագրական մէկ մէկ կայարաններ հաստատելու պէտքն տեղեկագրած է Թըղթատարական և Հեռագրական վերատեսչութեան, որ նկատողութեան առնելով այդ տեղերու կարեւորութիւնն, որոշած է ի մօտոյ հաստատել հեռագրական այդ կայարանները:

— Մարսիլիարանակ յոյն երեւելիներէն Պ. Սաէֆանօ Զաֆիրօբուլօ 6000 օսմ. ոսկի նուիրած է Բերայի և Ղալաթիոյ յոյն աղջկանց վարժարանաց վերաշինութեան համար: Պ. Նիքօլա Զարիֆի և Պ. Բ. Սիթէֆանովիչ ևս 1000ական ոսկի նուիրած են միւսնոյն նըպատակաւ:

— Այն ընկերութիւն որ Վարտար գետէն ի Սեւանիկ ջուր պիտի բերէր, հաստատած լինելով որ այդ ջուր առողջութեան կը վնասէ, որոշեր է ուրիշ աղբիւրէ մը ջուր բերելու համար արտօնութիւն խնդրել: Հանրագումար շինութեանց ժողովն այս վերջին առաջարկն ընդունելով, ըստ այնմ հարկ եղած որոշումը տրուած և հաղորդուած է խնդրարկու Նէմիզապէ Շիւքրի էֆէնտի: Ընկերութիւնն այդ ջուրը փոխադրութեան համար իւրաքանչիւր հարիւրալիտրէն 15 փարա պիտի առնէ:

— Նոր ծրագրոյ մը համաձայն որ Վեհ. Սուլթանին հաւանութեան մատուցուած է, բաց ի քանի մը գաւառներէ՝ յորս ծխախոտի մշակութիւնն ազատ է, ծխախոտ մշակուած իւրաքանչիւր արտաւարէ 30 օսմ. ոսկոյ տուրք մը պիտի առնուի:

— Զինուորական նախնական վարժարան մը հաստատուելու է ի Վան:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամեն. Աղբաբեան Տ. Խորեն Ս. Պատրիարք Հայրն հինգշաբթի երեկոյ կայս. պալատ երթալով, պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու :

Ն. Ամենապատուութեան կ'ընկերանային Արթ. Յովսէփ Ծ. վրդապ. Այվազեան, Վսեմ. Արիկ Էֆէնտի Ռենճեան, Ազն. Սահակ Էֆէնտի Ղազարոսեան և Պատրիարքարանի գործակատար Արքահամ Էֆէնտի Ֆրէնկեան :

Ս. Պատրիարք Հայրն հետեւեալ իմաստով Ուղերձ մ'արտասանեց .

« Կրօնական առանձնաշնորհմանց գործադրութեանց եղանակէն ծագում առած ինչ « ինչ դժուարութիւնք՝ Բ. Գրան վերջին ուրոշումներովը բարձուած լինելով, յանուն « Հայ հասարակութեան շնորհակալութիւն կը « յայտնեմ : Այս հասարակութիւն կայս. կառավարութեան շնորհիւ ու նորա հովանոյն « ներքեւ այսչափ դարերէ ի վեր պահպանած « է իւր կրօնքը, լեզուն ու ազգութիւնն, « և արժանի եղած է անդորրութեան, երբ « ջանկութեան, արդարութեան և գթութեան : Ձերդ Վեհափառութեան բարնրատունի դահակալութեան օրէն ի վեր, օսման « նեան երկրաց մէջ տեսնուած ամէն կարգի « յառաջադիմութիւններէն Հայ հաւատարիմ « հպատակներն ևս օգտուած են ի շարս միւս « հպատակաց : Հայերն ամէնքն ալ կը խոստովանին թէ իրենց վաղեմի հաւատարմութեան « նէն շնորհիւ հակառակ է աստուածային հրաշալիքներէն : Թէեւ վերջին օրերու մէջ ինք « զինքնին չգիտցող և հասարակութեան օրինակ « նաւոր ու ճշմարիտ շահերն որոշելու անկարող փոքրամիտ անձինք ինչ ինչ անվայել « արարքներու համարձակած են, սակայն ասոնց այդ ընթացքը մեծ ցաւ պատճառած « է բոլոր Հայոց : Իրաց այս վիճակն ընդհանուր կերպիւ բնաւ արատ բերած չէ իրենց « հաւատարմական զգացմանց : Հայք իրենց « այս զգացումը յաւիտեան անկեղծ պիտի « պահեն և զիտնալով որ բարգաւաճում և « յառաջդիմութիւն միայն հաւատարմութեան « և ուղղամտութեան ճամբուն մէջ կրնայ լինիլ, կը համարձակին խնդրել չ'զրկուիլ « Ձերդ Վեհափառութեան համակիր տեսութեանէն, որուն կարօտ են ամէն պարագայի « ու ամէն տեղւոյ մէջ : »

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն իւր խօսքն աւարտեց ջերմ բարեմաղթութիւններ ընելով վստիկանաց ու բարօրութեան Վեհ. Սուլթանին :

Ն. Կ. Վեհափառութիւնն բարեհաճեցաւ պատասխանել և ըսաւ թէ՝ մատուցեալ շնորհակալութիւնք արժանացած էին իւր բարձր գոհունակութեան, թէ իւր ամենամեծ փառքն է որ իւր ամէն կարգի հպատակը արժանանան բարեբաւոյնի կեանքի, գթութեան և արդարութեան, և թէ իւր համարումը կատարեալ է կայս. հաւատարիմ Հայ հպատակաց նկատմամբ, որք այսչափ հարկւր տարիներէ ի վեր կայս. կառավարութեան հպատակ գտնուելով, բնաւ չեղած չեն հաւատարմութեան և ուղղամտութեան ճամբէն : Ն. Վեհափառութիւնն յարեց որ թէեւ մէկ քանի անձանց անվայել ընթացից մէջ գտնուիլը ցաւ պատճառած է իրեն, սակայն այդ կարգի անձանց ընթացք չկրնար կասկած մը յարուցանել հասարակութեան ընդհանուրին հաւատարմական զգացմանց վրայ, որովհետեւ ասոնք

մէն ազգի և հասարակութեան մէջ չարագործներ կը գտնուին բնականաբար :

Վեհ. Սուլթանն հրամայած է միանգամայն ազգու յորդորներ կարգաւ այդ կարգի անձանց, որպէս զի իրենց անվայել ընթացքը թողլով, մտնեն հաւատարմութեան եւ ուղղամտութեան ճամբուն մէջ :

Ն. Ամենապատուութիւնն այսօր Բ. Դուռն երթալով, այցելութիւն պիտի տայ Բարձր. Մեծ-Կարգոսին և այլ նախարարաց, և ապա Պատրիարքարան գալով, պիտի սկսի վարել Պատրիարքական պաշտօնը :

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը կրկին անգամ բարեմաղթութիւններ րրաւ վստիկանաց և բարօրութեան Վեհ. Սուլթանին, որ բարեհաճեցաւ իւր բարձր գոհունակութիւնն յայտնել :

Ս. Պատրիարք Հայրն և իւր հետեւորքն Կ. Վեհափառութեան մեծարանայն արժանալէ յետոյ, ժամ 11ին մեկնեցան կայս. պալատէն :

Ամեն. Խրիմեան Սրբազան մի քանի օրէ ի վեր հիւանդ լինելով յետաձգած է իւր ուղևորութիւնն յերևուողէմ :

Տնտեսական Խորհուրդն իւր չորեքշաբթի աւուր նստին մէջ հրահանգ տուաւ Անցադատան տեսչութեան՝ ազգային հաստատութեանց սեպհական և զանազանաց վրայ գտնուած կալուածոց ցուցակը պարունակող տուժարէն մէկ օրինակ ունենալ Անցադատան մէջ, ինչպէս կայ Դիւանատան մէջ, որպէս զի առանց կեդրոնի գիտութեան որ և է ազգային կալուածոց վաճառում տեղի չունենայ :

Դադարեալ « Ծաղիկ Մանկանց » լրագիրը, յառաջիկայ յունվարի 1ին վերստին պիտի սկսի հրատարակիլ՝ տնօրինութեամբ հայերէն լեզուի ծանօթ ուսուցիչ Միհրան Արքանազ Էֆէնտիի՝ ո'չ իբրեւ մանկանց յատուկ թերթ, այլ իբրեւ « Հանդէս կրթութեան և դատարարականութեան » ի պէտս ուսանողաց և ուսուցչաց : Պիտի երկի ամիսը երեք անգամ և պիտի պարունակէ նախնական և երկրորդական վարժարանաց մէջ աւանդելի ուսմանց ընթացքներ : Այժմէն յաջողութիւն կը մաղթեմք :

Երկուշաբթի օր եղեռնադատ ատենին առջեւ տեղի ունեցաւ Պօլոյ Նշանձը թաղին արդանեաց հնոցական Սեբաստացի Դաւիթի և որդւոյն Պապիկի դատն : Ասոնց քննարանէն գտնուած վնասակար թուղթերէն հասկցուած լինելով որ յեղափոխական խմբին անդամ են, ըստ այժմ իբրեւ ոճրագործ ամբաստանուած էին : Հայր և որդի հնգամեայ բերդարգելութեան դատապարտուեցան :

Կիրակնցի Չափուչեան Ստեփան և Միհրանեան Սարգիս Էֆէնտիք իրենց պատրաստած տեղական կերպաներէն Վեհ. Սուլթանին մատուցած լինելով, Նորին Վեհափառութիւնն իւր բարձր գոհունակութիւնն յայտնեց և հրամայեց է պէտք եղած վարձատրութիւնն ընել :

Ռօտոթոյի այցելու հովիւ Գեր. Տ. Հմայեակ եպիս. Դիմաքսեան երեքշաբթի օր Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցաւ Ներքին գործոց նախարար Միւնիր փաշայի հետ և Ն. Վսեմութեանն արտօնութիւն խնդրեց Հայրապօլի մէջ հայկական եկեղեցւոյ մը շինութեան համար : Միւնիր փաշա սիրալիր ընդունելութիւն մ'ըրաւ Տ. Հմայեակի Սրբազանին և յանձնարարեց իւր խորհրդական Բէշիմ պէյին՝ պէտք եղածն ի գործ դնել, ի գոհացումն Ն. Գերապատուութեան և Հայրապօլի ազգայնոց խնդրանայ :

Աստէք Կ'իմանայ թէ Սկիւտարի մէջ լեզուի ուսուցիչ Թուրքիա անուն անձին և իւր ընկերոջ տան մէջ ընկերութեան մը պայմանագիրն ու ինչ ինչ վնասակար թղթեր գրուած, և ասոնց Հայ յեղափոխական մասնախմբին անդամ լինելն հասկցուելով ձերբակալուած և նախնական հարցաքննութիւնը կատարուած են, որոց տեղեկագիրն ի մօտոյ պիտի յանձնուի Արդարութեան նախարարութեան :

Դարձեալ Աստէք Կ'իմանայ թէ Վահրամ պէյ Տատեան ի մօտոյ պիտի գատուի, և թէ իւր իրաւանց պաշտպանութեան հա-

մար փոխանորդ կարգած է փաստարան Թընկըր Սիմոն Էֆէնտին :

Անցեալ Շաբաթ օր եղեռնադատ ատենին առջեւ տեղի ունեցան նախնական հարցաքննութիւններն ուստիայ Յակոբ Վարդ Պատրիքոֆի, որ ամբաստանուած է իբրեւ նախագահ յեղափոխական մասնախումբին, և սորա ընկերաց Ուսանող Գրիգորի, Չաբըճեան Մկրտիչի, Տոթթորեան Պաղատարի, Մազմանեան Գրիգորի, Քիւրէլեան Պօղոսի, Չափիկեան Սեդրաքի, Մոմճեան Մարգարի, Պաղպանեան Նիկողոսի և թղթատարատան ցրուիչ Արմենակի : Հարցաքննութեանց ներկայ գտնուեցաւ ուստական դեսպանատան թարգման Պ. Մաքսիմով :

Դատարանէն հարցուեցաւ իրենց թէ փաստարան կարգած էին : Ստանք հաստատական պատասխան տուին եւ ոմանք ալ իրենց անկարողութիւնը մէջ բերելով՝ դատարանէն խնդրեցին որ իրենց համար փաստարաններ կարգուին : Սոցա դատն պիտի տեսնուի յառաջիկայ երեքշաբթի օր :

Ձերախալման հրաման հանած է Վերաքննիչ ատենի ընդհ. դատախազը հետեւեալ անձանց համար որք փորձած են. Բաղէշի սպասաւոր Նազարէթ՝ 40 տարեկան, միջահասակ, թխադէմ, սև պեխերով, սև աչերով, յոնքերով ու մազերով, քթին վերի կողմէն ի խոր իջած, և Պէշիկթաշի լրագրի ցրուիչ Լեոն 22 տարեկան, միջահասակ, խարտեալ և կարմրադէմ : Սոքա ամբաստանուած են իբրեւ անգործ այն յեղափոխական մասնախումբին, որ կազմուած է օսմանական երկիրներու մէկ մասն անջատելով՝ Հայաստան անուն ինքնուրոյն վարչութիւն մը կազմակերպելու և այդ եղանակաւ չխաբուողներն ու խնդրը կառավարութեան իմաց տուողները սպաննելու յեղափոխական նպատակաւ :

Կայս. կառավարութեան դէմ վնասակար խօսքեր րրած լինելուն համար ձերբակալեալ Առաքել անուն անձին դատը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ հինգշաբթի, 6 դեկտ :

Թ. թիւ Կ'աւստայէ Տեպի մէջ հրատարակեալ հետեւեալ նամակն որ Կ. Պոլսէն ուղղուած է իրեն 6 դեկտ. (Ն. Տ.) Թուակախաւ.

Անցեալ շաբաթ գրած էի թէ իբրեւ յեղափոխական ամբաստանեալ ուստիայի Պատրիքոֆ անուն անձը ձերբակալուած է և պիտի դատուի : Այս դատին մէջ նոր բան մը տեսնել անյուսալի է, որովհետեւ հայկական խնդիր քուտածը գոյութիւն առած է այն տեսակ մարդոց երեւակայութեան մէջ, որք միայն նպատակ ունին սղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ :

Այս այնչափ ճշմարիտ է որ կարնոյ անգլիական հիւպատոս Պ. Քլիֆորտ Լոյտ, որ անգլիական դեսպան Սըր Ո. Հոսայթի կողմէն Կ. Պոլիս կոչուած էր, և մէկ քանի օրէ ի վեր աստ ժամանած է, կը հաստատէ թէ Փոքր Ասիոյ վիճակին նկատմամբ օտար լրագրաց օմանց հրատարակութիւնք բոլորովին սուտ են և չարաքանդեալ անգործութիւն կը տիրէ :

« ՄԱՂԻԿ » ԹՂԹԱՅԻՆ ԹԻՒՆՔ

Մալխաւ. Ա. Կարող էք գրել, յարմար դատուածներ կը հրատարակուին :

Կեսաւիս. Պ. Ձեր նշանակած անձը չը վճարեց Ձեր բաժանորդագրի, վստի զի չէք գրած իրեն :

Ձմիւռնիս. Տ. Մեր կամքէն անկախ պատճառաւ չեմք կարող հրատարակիլ :

Ա Ր Ժ Է Ք Դ Ր Ա Մ Ո Ց		Օրմ. լիւրն 100 դր. են	
Մեծխոյն	107 33	Արժաթ մանէթ	82
Մեթալիք	100	Բուսիդ բոլ	90 20
Պէշիք, Ալթըլք	102 40	Նարայէն	87 10
Քառորդ մէծիտ	106 30	Գրեմիք	51 10
Մանր մէծիտ	101 30	Անգլ. լիւր	110
Մանէթ թղթադրամ 7 90			
Գոնտիլտէ (երեկոյ.)	20 7	Բուս. երկ. բաժին	77 3/8
Նոր փոխ. 4 0/0		Թղթադրամ (Թաս.)	43 20
(Թահվիլթը Օմ.)	79 10	Ներքին փոխաւ.	60

ԱՐՏՈՒԱՏԻՐ Ա. ՍԱՔԱՆԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Լսկի գապրիլէ հասէսի, թիւ 61